

*De weg naar
Santiago de
Compostela
in de filatelie*

Spanje is een land van bedevaarten. De drie voornaamste, die een internationaal karakter hebben, zijn Montserrat, nabij Barcelona, Nuestra Señora del Pilar, in Zaragoza, en Santiago de Compostela, in Galicië, het noordwesten van Spanje. Van deze drie is Santiago de Compostela ongetwijfeld de belangrijkste.

1956, nr. 885

1954, nr. 846

Nuestra Señora de Montserrat

1940, LP. nr. 211

Nuestra Señora del Pilar, Zaragoza

1954, nr. 847

1954, nrs. 841/842

Santiago de Compostela

Hoe is die pelgrimstocht ontstaan en van waar komt zijn enorm succes in de middeleeuwen?

Zoals dikwijls in de vroege middeleeuwen zijn geschiedenis en legende over het verhaal van de heilige apostel Jacobus sterk verweven. Er is nauwelijks een bewijs voorhanden dat de apostel Jacobus ooit in Spanje is geweest.

Volgens de legende ging hij naar Spanje om er het evangelie te verkondigen, maar hij kende er geen succes. Nadat hij er niet in geslaagd was om Spanje tot het christendom te bekeren, keerde hij terug naar het Heilig Land, waar hij in het jaar 44 werd onthoofd. Zijn stoffelijke resten zouden door twee van zijn leerlingen naar Galicië overgebracht geweest zijn.

De overblijfselen, echt of niet echt, werden pas in 814 ontdekt, en na de negende eeuw kwam de cultus rondom de heilige Jacobus tot bloei. Deze bloei werd handig gebruikt zowel door de kerkelijke autoriteiten als door de koningen, en het succesverhaal van de pelgrimstocht is een onverkwikkelijk mengsel van politiek opportunisme, religieuze propaganda, en commerciële inheligheid.

- Een voorbeeld van het politiek opportunisme: reeds in de negende eeuw beval koning Ramiro dat al zijn Spaanse onderdanen hun leven lang jaarlijks een financiële bijdrage voor de heilige Santiago de Compostela moesten ophoesten: deze belasting, die bekend staat als de “*Voto de Santiago*”, werd tot in de 19de eeuw geheven!

- Een voorbeeld van religieuze propaganda: in de loop van de 11de eeuw werd de bedevaart door de kerk gebruikt als krachtig propaganda-instrument in de strijd van de christenen tegen de Moren, die het grootste deel van Spanje bezetten: het werd als het ware een lekenkruistocht tegen de Moren.

- Een voorbeeld van commerciële inheligheid: de koningen van Navarra en Aragón onderhielden en beschermden de hoofdroute die naar Santiago de Compostela leidde om via de bedevaarten zoveel mogelijk handel te kunnen drijven, vooral met Frankrijk (goederen die met de pelgrims zowel geïmporteerd als geëxporteerd werden). Die koningen beseften ook dat de bedevaart een ideaal middel was om de lokale economie langs de weg draaiende te houden: handelaars, de horeca-industrie, ambachtsslui, landbouwers, enz... leefden ervan.

Wie volbracht in de middeleeuwen de pelgrimstocht naar Santiago?

1965, nrs. 1332/1333
Pelgrims naar Santiago de Compostela

Er waren grosso modo vier grote redenen om deel te nemen aan de bedevaart:

- Godsdienstige redenen
- Avontuurlijke redenen
- Commerciële redenen
- Criminele redenen

De godsdienstige redenen:

Zodra de pelgrims Santiago bereikten, konden zij na een langdurige gebedssessie de zo fel begeerde “*Compostellana*” in ontvangst nemen. Dit document betekende voor hen veel meer dan alleen een bewijs dat zij hun reis hadden voltooid. Het beloofde hen volledige kwijtschelding van hun zonden, zodat zij minder tijd in het vagevuur zouden moeten doorbrengen.

Naast het vooruitzicht dat hun verblijf in het vagevuur zou verkort worden, werd de reis naar Santiago door velen ongetwijfeld beschouwd als een proces van geestelijke reiniging, en het badritueel van de pelgrims vlak voordat zij Santiago bereikten was dan ook een uitermate symbolische aangelegenheid. De ontberingen en gevaren op de weg vormden een essentieel onderdeel van dat proces, want daardoor kregen de pelgrims het gevoel deel uit te maken van een lekenkruistocht, en konden zij zich zelfs met het lijden van Christus identificeren.

En uiteindelijk was er de fanatieke relikwieverering in de middeleeuwen. De meeste gelovigen waren er van overtuigd dat relikwieën eigenschappen bezaten van de heiligen toen zij nog leefden, en dat zij de angst voor het kwaad, die in de middeleeuwen zeer sterk aanwezig was, konden verlichten. De route was doorzaaid met plaatsen waar prachtig bewerkte relikwieën kisten de aandacht trokken van de pelgrims, waarbij men de heilzame invloeden van al die heiligen in zich kon opnemen via hun echte of vermeende stoffelijke resten.

De avontuurlijke redenen:

Men moet echter niet de illusie hebben dat de motieven van al de pelgrims even nobel en religieus getint waren. Het lokkende avontuur op zichzelf was voor velen al een voldoende prikkel om de bedevaart te ondernemen.

Er was de nieuwsgierigheid naar nieuwe plaatsen en belevenissen, er was de onvrede met werknemers, ouders of echtgenoten.

En er was ook het idee om er eens flink van te profiteren: voor velen was de lange weg een prachtige gelegenheid om de bloempjes buiten te zetten, en sommigen maakten er een lange eet- en braspertij van, om maar te zwijgen over de seksuele losbandigheid die schering en inslag was: de baan was niet alleen bezaaid met kerken en kloosters, maar ook met bordelen, en vele vrouwen vergezelden de pelgrims met als enig doel op die manier een gemakkelijke cent bij te verdienen.

De commerciële redenen:

De “*Compostellana*”, het bewijsdocument dat men de bedevaart volbracht had, hield ook nog een praktisch nut in: men verkreeg hiermee het recht om langs de “*Camino Francés*” handel te drijven. Reden waarom het regelmatig te koop werd aangeboden op de zwarte markt.

De criminele redenen:

Het lijkt geen twijfel dat de bedevaart ook een grote aantrekkingskracht had op de onderlaag van de maatschappij: beroepsbedelaars, zwarte-markthandelaars, uitgekookte zakenlieden, belastingsontduikers, of voortvluchtige criminelen. Voor velen was de bedevaart een alibi voor louches zaken, diefstal, plundering en zelfs moord.

2000, nr. 3315

Waarom deze duidelijk uitgestippelde reisroutes?

Eerst en vooral was het een kwestie van veiligheid. De meeste pelgrims, waar zij ook vandaan kwamen, stond een reis van minstens vier maanden te wachten. Velen waren verscheidene jaren weg van huis, en velen keerden nooit terug.

Nadat zij door hun stads- of dorpsgenoten uitgewuifd waren, begonnen de pelgrims uit veiligheidsoverwegingen vaak in groepjes van 20 à 30 man aan hun reis. Deze veiligheidsmaatregel bood maar ten dele bescherming tegen de talloze bandieten die hen langs de route opwachtten. Bovendien stonden de reizigers bloot aan lichamelijke ontberingen en ziekten, en soms aan de boevenstreken van hun eigen medereizigers die niet terugdeinsden voor diefstal of moord.

Daarom maakten de koningen van Frankrijk, Aragón en Navarra zich sterk voor het onderhoud en de bescherming van een vaste route. Later werd die beschermingstaak overgenomen door militaire religieuze ordes, zoals de Tempeliers, de Johannieten, en de Ridders van Santiago.

En ten tweede was het een zuiver praktische kwestie: het is langs vaste routes dat de nodige voorzieningen voor een dergelijke reis geschapen en onderhouden werden: kerken en kloosters, bruggen, overnachtingsplaatsen, eetplaatsen, winkels, enz...

Bijvoorbeeld het befaamde Franse klooster van Cluny breidde zijn revolutionaire invloed uit door langs de route een groot aantal zusterorganisaties en hotels te vestigen, waar de pelgrims konden slapen en eten.

De wegen tot aan de Pyreneeën

Het grootste obstakel voor de pelgrims die naar Santiago gingen was ongetwijfeld de Pyreneeën. Nu zijn er verscheidene wegen, zelfs autosnelwegen, die de doorgang van Frankrijk naar Spanje mogelijk maken, maar in de middeleeuwen waren er slechts een paar doorgangsmogelijkheden, waarvoor dan nog meestal lokale gidsen of ingewijde kenners nodig waren.

2003, nr. 3527

Huidige tunnel van Somport, onder de Pyreneeën, ingehuldigd in 2003

Daarom is het dat de verschillende routes allen samenkwamen op twee punten, aan de voet van de Pyreneeën: de bedevaart naar Santiago gebruikte dus maar twee oversteekplaatsen van de Pyreneeën.

1971, nr. 1663

De Europese "Rutas Jacobaeas"

Maar de pelgrims kwamen van geheel Europa. Er waren in de middeleeuwen zeer belangrijke heiligdommen waar Sint Jacobus vereerd werd, zoals Vadstena in Zweden, Pistoia in Italië, Parijs, St David's in Wales, Aken in Duitsland, enz.

1971, nr. 1664
Vadstena (Zweden)

1971, nr. 1666
Pistoia (Italië)

1971, nr. 1665
Parijs (Frankrijk)

1971, nr. 1667
St David's (Wales)

1971, nr. 1668
Aken (Duitsland)

Van waar zij ook kwamen, behalve natuurlijk zij die van Spanje of Portugal kwamen, meestal gingen deze pelgrims doorheen Frankrijk, om deze twee oversteekplaatsen van de Pyreneeën te bereiken. Men groepeerde zo veel mogelijk de pelgrims, en zo ontstonden er grosso modo vier grote reisroutes:

- De *Via Tolosana*
- De *Via Podiensis*
- De *Via Vizilacenis* of *Via Lemovicensis*
- De *Via Turonensis*

Frankrijk heeft tussen 2012 en 2015 vier reeksen uitgegeven in blokvorm, met op elke blok een belangrijke locatie van deze vier reisroutes doorheen Frankrijk.

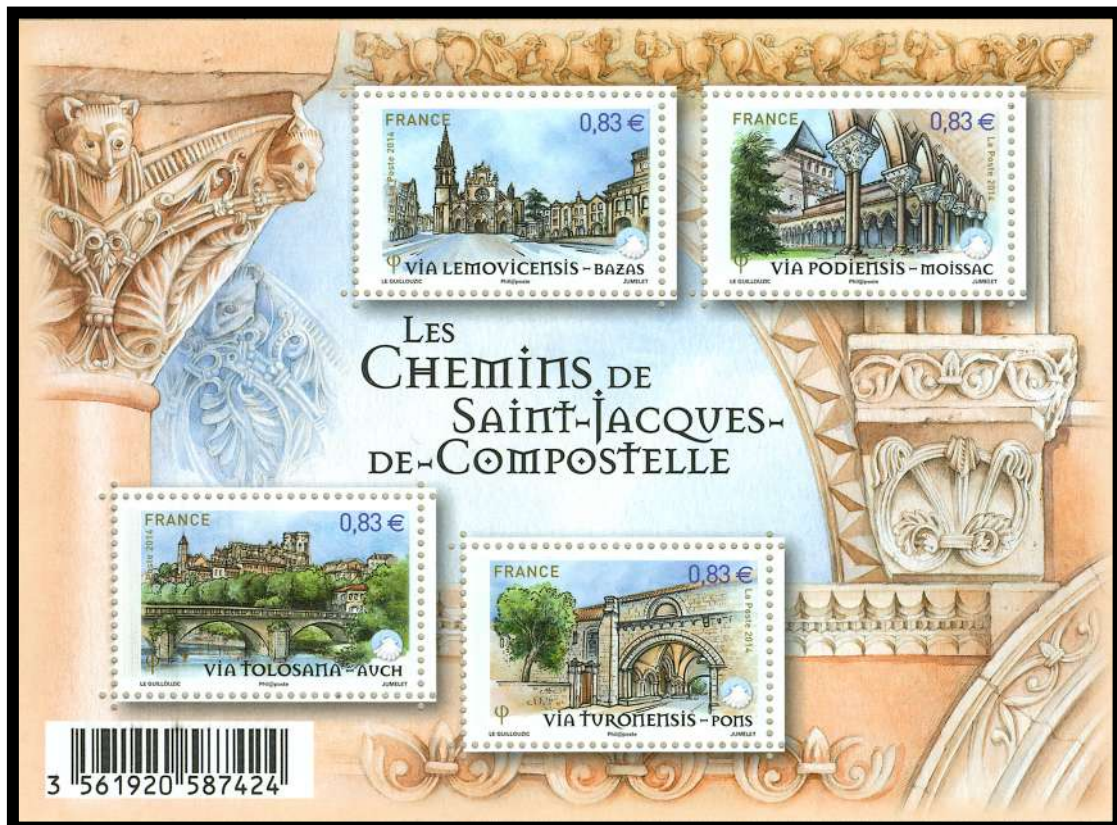
2012, nrs. 4641/4644

- De Via Tolosana (St. Trophime in Arles)
- De Via Podiensis (De O.L.V.-kathedraal in Le Puy en Velay)
- De Via Vizilacensis of Via Lemovicensis (H. Maria-Magdalena-basiliek in Vézelay)
- De Via Turonensis (St. Jacobus in Parijs)

2013, nrs. 4725/4728

- De Via Tolosana (Abdij van Saint-Gilles)
- De Via Podiensis (Abdijkerk van Sainte-Foye in Conques)
- De Via Vizilacensis of Via Lemovicensis (Kerk van St. Jacobus de Meerdere in Neuvy-Saint-Sépulchre)
- De Via Turonensis (Kerk Saint-Pierre de la Tour in Aulnay)

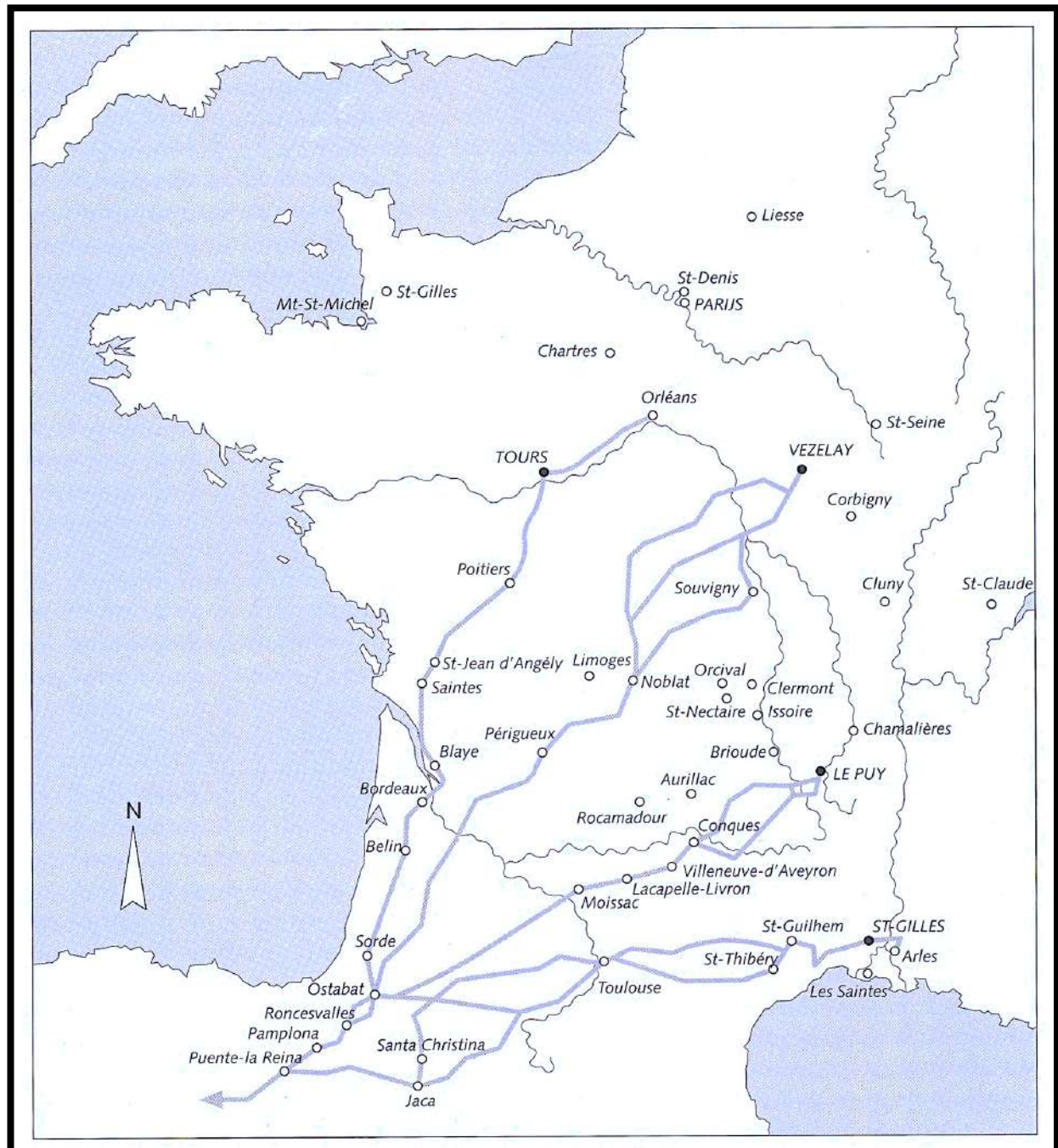
2014, nrs. 4838/4841

- De Via Tolosana (Auch)
- De Via Podiensis (Abbaye de Moissac)
- De Via Vizilacenis of Via Lemovicensis (Bazas)
- De Via Turonensis (Pons)

2015, nrs. 4949/4952

- De Via Tolosana (Oloron-Sainte-Marie)
- De Via Podiensis (Aire-sur-l'Adour)
- De Via Vizilacenis of Via Lemovicensis (Saint-Jean-Pied-de-Port)
- De Via Turonensis (Blaye)

*De vier hoofdroutes doorheen Frankrijk, tot aan de Pyreneeën
(Uit "De weg naar Santiago de Compostela", van Mireille Madou, uitg. Davidsfonds)*

1) De **Via Tolosana**: Arles - Montpellier - Toulouse - Somport, aan de voet van de Pyreneeën. Dit is de enige route die eindigt in Somport. De andere drie eindigen gemeenschappelijk meer naar het westen toe, in Ostabat.

1935, nr. 302
Arles

1985, nr. 2350
Montpellier

1947, nr. 772
Toulouse

2) De **Via Podiensis**: vooral deze weg was doorspekt met kloosters, abdijen en heiligdommen. Hij begon in Le Puy en Velay, en ging langs Conques, Cahors en Moissac naar Ostabat. Alhoewel niet echt op de baan, werd dikwijls een omweg gemaakt langs Rocamadour.

1933, nr. 290
Le Puy en Velay

1947, nr. 792
Conques

1955, nr. 1039
Cahors

1963, nr. 1394
Moissac

1946, nr. 763
Rocamadour

3) De *Via Viziliacensis*: deze weg begon in Vézelay, en ging langs Limoges en Périgueux naar Ostabat.

1946, nr. 759
Vézelay

1955, nr. 1019
Limoges

1947, nr. 774
Périgueux

4) En uiteindelijk de vierde baan, de *Via Turonensis*: deze route begon in Tours, en ging langs Poitiers en Bordeaux naar Ostabat.

1985, nr. 2370
Tours

1949, LP nr. 25
Bordeaux

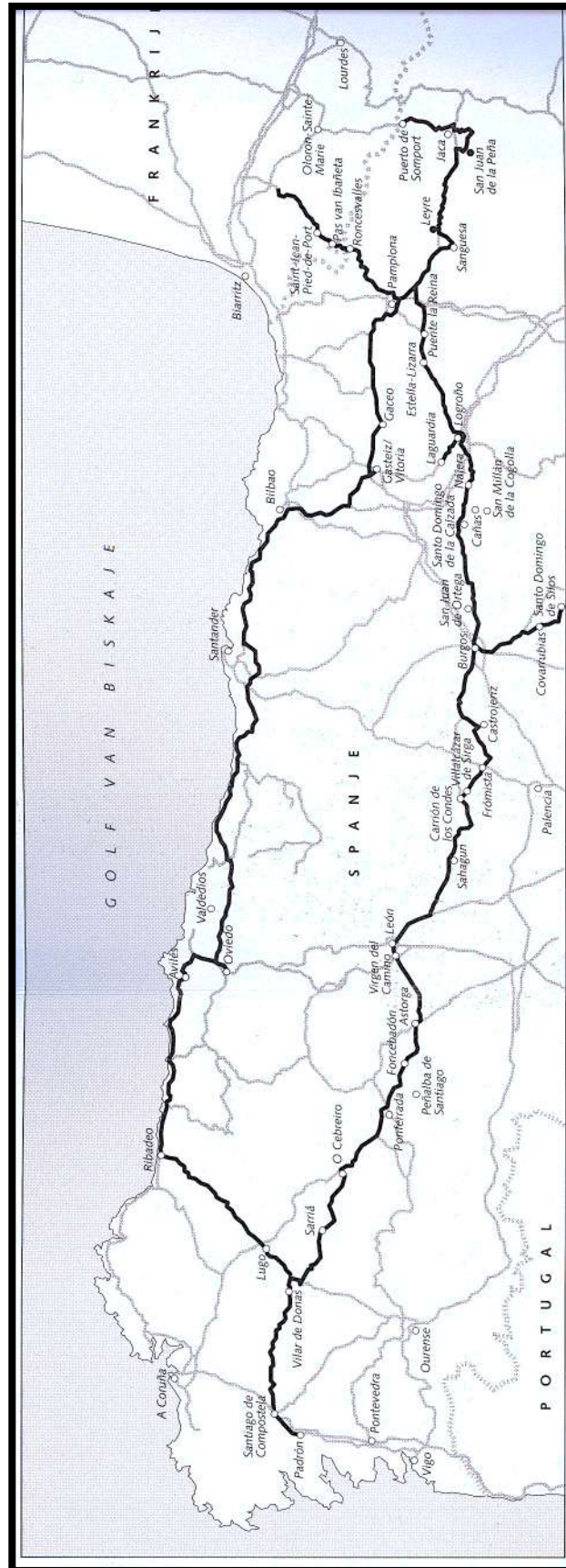
Nu zijn wij dus aan de voet van de Pyreneeën, op twee verschillende punten: in het westen Ostabat, en in het oosten Somport. Vanuit beide plaatsen worden de Pyreneeën nu overgestoken, om uiteindelijk te eindigen in één gemeenschappelijk punt, **Puente la Reina**.

1971, nr. 1700
Oude en nieuwe landkaart met de Spaanse reisroute naar Santiago de Compostela

1995, nr. 2977

De weg naar Santiago de Compostela
 (Uit "De weg naar Santiago de Compostela", van Mireille Madou, uitg. Davidsfonds)

De eerste weg gaat van Ostabat naar Puente la Reina, via het koninkrijk Navarra, over Roncesvalles en Pamplona. Het is de **Camino Francés**.

In de tweede weg worden de Pyreneeën overgestoken vanuit Somport, en men bereikt dan Puente la Reina via een kleine omweg doorheen het koninkrijk Aragón. Hij wordt daarom de **Camino Aragónes** genoemd. Die weg gaat van de Pyreneeën over Jaca en Leyre naar Puente la Reina.

I) De Camino Francés

Van de Pyreneeën over Roncesvalles en Pamplona naar Puente la Reina.

Roncesvalles

1971, nr. 1706

Het kruisbeeld van Roncesvalles

1975, zegel uit blok 26

Het evangelarium van de koningen van Navarra

Bij aankomst valt Roncesvalles, in het Baskisch Orreaga, op het eerste gezicht wat tegen. Het hospitaalcomplex ligt eenzaam in de bergen, er behoort geen dorp bij. Alhoewel het vanaf de stichting zo ruim bedeed werd met donaties en legaten dat de prior tot de rijkste prelaten van Europa behoorde, is het tegenwoordig niet veel meer dan een oninteressant geheel van voornamelijk 17de eeuwse gebouwen.

De gotische collegiale kerk in het midden van het complex stamt weliswaar uit de 13de eeuw, maar werd in de loop der tijden sterk verbouwd. De laatste restauratie is van 1944.

In de kerk wordt een fraai 14de eeuwse Maria-beeld vereerd: het is de van hout gesneden en met zilver versierde “*Virgen de Roncesvalles*”. In de kapittelzaal ligt de beeldhouwde figuur van Sancho VII el Fuerte (koning van 1194 tot 1234), in zijn volle lengte op een stenen kist. Deze koning van Navarra was een van de aanvoerders die in de slag bij Las Navas de Tolosa (1212) de Moren een beslissende nederlaag toebachten. De befaamde slag is in beeld gebracht op een gebrandschilderd raam in de kapittelzaal.

Een 300 meter verder, in de richting van Burguete, is aan de linker kant van de weg een prachtig gotisch kruis te zien, de “*Cruz de los Peregrinos*”, uit de 15de eeuw. Het is te zien op de eerste zegel.

In een van de 17de eeuwse gebouwen is een klein museum ondergebracht, met o.a. een triptiek uit de kring van Jeroen Bosch, het 12de eeuwse evangelarium van de koningen van Navarra (te zien op de tweede postzegel), een geëmailleerd reliekschrijn en allerlei edelsmeedwerk.

Op enige afstand bevindt zich de 12de eeuwse “*Capilla del Sancti Spiritus*”. Het rechthoekige gebouw met puntdak en karakteristieke arcaden diende als grafkapel voor de vele pelgrims die de lange reis naar Compostela niet konden volbrengen. Volgens de legende werd de kapel gebouwd op de plaats waar Roeland in 778 na de nederlaag zijn zwaard probeerde te breken op een rots, zodat het niet in handen van de heidenen zou vallen.

Pamplona - Iruñea

1988, blok 38

1960, nr. 945

De naam Pamplona zou een verbastering kunnen zijn van Pompeiopolis, naar de Romeinse veldheer Pompeius, gouverneur van Hispania.

De Basken noemen de stad van oudsher Iruñea. Van 466 tot 738 hadden de Wisigoten Pamplona in hun bezit, met uitzondering van een periode van overheersing door de Frankische koningen van Aquitanië. De Islamietische veroveraars moesten al in 750 wijken voor de troepen van Karel de Grote, met het incident van Roncesvalles, waar Roland het leven verloor, als gevolg.

Nadien vormde zich een vrije staat Navarra, met Pamplona als hoofdstad. Al Mansour bracht de vesting enkele keren zware verliezen toe, en na de versnippering van het kalifaat waren het de Castilianen die geregeld voor de poorten opdoken.

Na de dood van de laatste Baskische koning Sancho VII in 1234 werd Navarra geregeerd door het huis Champagne, waarmee een eeuwenlange strijd om de heerschappij ontstond tussen de diverse Franse pretendenten.

Pamplona bleef de koninklijke residentie, maar moest die rol delen met Saint-Jean-Pied-de-Port aan de andere kant van de Pyreneeën.

In 1512 heroverde Fernando van Aragón het koninkrijk en voegde het definitief bij de Spaanse eenheidsstaat.

Pas in 1808 kreeg Pamplona weer een bezetting te verduren, nu van de troepen van NapoLeón, onder het kortstondig koningschap van Joseph Bonaparte. Na een 14 maanden durende blokkade kwam er op 31 oktober 1813 een einde aan de bezetting. Uit die periode stammen de nog bestaande fortificaties. In 1823 werd Pamplona een laatste maal bezet door de Fransen, maar zij bleven er slechts zeer korte tijd.

Het dichtbebouwde centrum van Pamplona is ieder jaar weer het toneel van een van de befaamde volksfeesten in Spanje, de “*encierro*”. Op 7 juli, de tweede dag van de *Fiestas de San Firmin*, wordt vroeg in de morgen een spektakel opgevoerd ter herinnering aan de overbrenging van de relikwieën van de schutspatroon van Pamplona naar een andere kapel (1717).

In de omgeving van de Puente de la Rochapea wordt een aantal vechtstieren (toros) bijeengedreven. Zij worden dan onder begeleiding van tamme stieren (cabestros) in hoog tempo door de afgesloten straten van de binnenstad gejaagd: langs de Cuesta de Santo Domingo, de Plaza Consistorial, de Calle Mercaderes en de Estafeta bereiken de stieren uiteindelijk de arena van de Plaza de Toros.

Aan het hoofd van de stoet ging destijds een ruiter met het stadsvaandel, nu hollen talloze waaghalzen, waaronder talrijke buitenlanders, voor de stieren uit. Steeds weer worden “Pamplonaos” door de stieren onder de voet gelopen, maar het enthousiasme, door Hemingway al beschreven, lijdt er in het geheel niet onder.

Pamplona - Iruñea: de brug en het kruisbeeld van Cizur Menor

1999, nr. 3189

In de *Camino Francés* is Pamplona de belangrijkste halte. De pelgrims kwamen de stad binnen langs de Magdalena-brug, en gingen dan naar de Franse wijk van de stad: enkel in deze wijk mochten zij brood en wijn kopen.

Bij het verlaten van de stad moesten zij over de Río Sadar. De brug, die zij overstaken, heet de puente de Acella. Deze middeleeuwse brug overspant dus de Río Sadar, en is gelegen op de weg naar Cizur (Zizur) Menor, waar een eerste halte gehouden werd in het klooster van de Johannieten van Jeruzalem.

Het is deze brug, en het kruisbeeld ernaast, die te zien is op de zegel.

Na Pamplona komt Puente la Reina, maar wij gaan nu eerst de tweede weg, de meer oostelijke Camino Aragónes bekijken.

II) De Camino Aragones

Van de Pyreneeën over Jaca, San Juan de la Peña, San Salvador de Leyre, Sangüesa en Eunate naar Puente la Reina.

Jaca: de kerk van Santiago

2004, nr. 3623

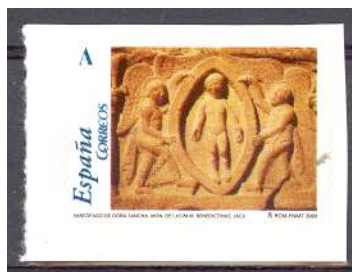
De kerk van Santiago wordt ook genoemd de kerk van Santo Domingo. Zij werd gebouwd op de resten van een vroegere kerk uit de negende eeuw op bevel van de koning van Aragón Sancho Ramirez, in het jaar 1088.

Van deze romaanse kerk uit de 11de eeuw is alleen de klokketoren bewaard, samen met een paar rondbogen in de kerk zelf.

De voornaamste bezienswaardigheden zijn de doopvont en een kapiteel. De doopvont is van hispano-arabische stijl. Het kapiteel, dat lange tijd gediend heeft als voetstuk voor de doopvont, is in feite afkomstig van het klooster van de kathedraal van Jaca. Het is op een zeer eigenaardige manier beland in de kerk van Santiago: bij één van de verbouwingen van het klooster van de kathedraal werd de kerk van Santiago gebruikt als stortplaats voor het vele puin. In dit puin werd het schitterend kapiteel ontdekt, en na grondige restauratie is het nu te zien in een speciale vitrinekast in adequate conservatie-omstandigheden.

De symboliek van het kapiteel is vrij ingewikkeld: alle afbeeldingen handelen over de geboorte, de dood, het voortschrijden van de tijd, de stand en de beweging van de hemellichamen. Deze elementen doen op eerste zicht zeer “heidens” aan, maar worden hier aangewend om aan te tonen dat tijd en cosmos bestuurd worden door God.

Jaca: het klooster van de Benedictines

2004, nr. 3624

Het klooster van de zusters benedictines, ook genoemd kerk van San Salvador & San Gines, bevindt zich aan het uiteinde van de Calle Mayor.

Het klooster dateert van het begin van de 12de eeuw, maar van de oorspronkelijke gebouwen schiet er alleen de crypte over, die in vrij slechte staat verkeert.

Het gebouw geraakte volledig in de vergeteldheid, tot het in 1555 bezet werd door een groep benedictines, afkomstig van het klooster Santa Cruz de la Seros, dat gelegen is op een 15 kilometer van Jaca.

Het belangrijkste stuk van dit klooster is zonder twijfel de sarcofaag van Doña Sancha, die dateert van het einde van de 11de en het begin van de 12de eeuw. Deze sarcofaag werd naar Jaca gebracht door de benedictines in 1662. Hij bevat het stoffelijk overschot van Sancha, Urraca en Teresa, de drie dochters van de koning van Aragón Ramiro I, en zusters van koning Sancho Ramirez.

Op de zegel is het centraal stuk van een van de zijanten van de sarcofaag te zien. Twee engelen dragen een mand, waarin een naakte figuur te zien is. Deze figuur met een zeer kinderlijk aspect, en die duidelijk asexueel is, stelt de ziel van Doña Sancha voor, die ten hemel gedragen wordt.

Jaca: het Museo Diocesano de Jaca

2004, nrs. 3618, 3620 & 3625

Het Museo Diocesano de Jaca is een getuigenis van het geloof van de bevolking van het bisdom Jaca doorheen de eeuwen. Het werd geopend in 1963 in de bijgebouwen van het klooster van de kathedraal.

In 1970 werd het museum verrijkt met talrijke fresco's, die gerecupereerd werden uit omliggende kerken en kloosters, waar zij door verwaarlozing in verval raakten. Dank zij deze van de ondergang geredde fresco's is het museum van Jaca een van de belangrijkste musea ter wereld geworden op gebied van middeleeuwse muurschilderingen. In 1990 onderging het museum een grondige herstructurering, waarbij men zich ging beperken tot de romaanse en de gotische kunst.

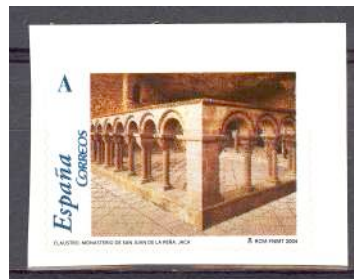
De belangrijkste stukken die men er kan bewonderen zijn:

- De unieke romaanse kapitelen, afkomstig van de kapittelzaal van de kathedraal.
- Het traliehek van het klooster Santa María de Iguacel (eerste zegel). Dit smeedijzeren traliehek is waarschijnlijk het oudste bewaard exemplaar van geheel Spanje.
- Het geheel van fresco's afkomstig van de kerk van de Heiligen Julián en Basilisa, van Bagües (provincie Zaragoza). Deze fresco's, die de Bijbelse geschiedenis vertonen van Adam en Eva tot aan de kruisiging en de verrijzenis van Christus, vormen een echte Bijbel voor de ongeletterden en de armen. De fresco's dateren uit de 11de eeuw. Dit ensemble heeft aan het museum de naam van "Sixtijnse kapel van de romaanse schilderkunst" gegeven.
- De fresco's van de absis van San Juan Bautista de Ruesta, uit de eerste helft van de 12de eeuw (tweede zegel).
- De fresco uit de 12de eeuw, met vooral de aanbidding der drie wijzen, uit de kerk van Navasa.
- Gotische fresco's uit tal van omliggende kerken en heiligdommen.
- Tal van gotische beeldhouwwerken, zoals het ensemble van het Kerstmisgebeuren of "Natividad" en de prachtige gekruisigde Christus, afkomstig van de kathedraal van Jaca (derde zegel).

San Juan de la Peña

1975, nrs. 1943/1945

2004, nr. 3621

Het klooster ligt op dramatische wijze verscholen onder een overhangend rotsgedeelte, op een plaats waar zich oorspronkelijk een hermitage heeft bevonden, gewijd aan de heilige Johannes.

Deze hermitage werd rond 990 verwoest door de Moorse aanvoerder Al Mansour, maar 25 jaar later bouwde koning Sancho er opnieuw een klooster. De 100 jaren die hierop volgden vormden de gloriejaren van het klooster: het was zeer geliefd bij de eerste Aragónese koningen, die er het geestelijk centrum van hun koninkrijk van maakten door het kwistig te voorzien van relikwieën en grote sommen geld, en die er zich bovendien lieten begraven.

In 1071 werd hier voor het eerst in de Spaanse kerkgeschiedenis de romaanse liturgie gebruikt, in plaats van de Wisigotische of de mozarabische. In die tijd nam het klooster ook de hervormingen van Cluny aan.

Onder koning Sancho Ramirez (tweede helft 11de eeuw) werd boven de oude mozarabische kerk een nieuwe kerk gebouwd, en werd het klooster sterk uitgebreid. Alhoewel het in de volgende eeuwen zijn invloed en zijn uitstraling sterk zag afnemen, bleef het functioneren en onderging het veranderingen tot aan het einde van de 17de eeuw.

Vochtigheidsproblemen, instortingsgevaar en een felle brand in 1675 maakten dat het klooster uiteindelijk verlaten werd.

Het oude klooster telt twee verdiepingen. Bezienswaardig op de onderste verdieping zijn vooral de grote slaapzaal, ten onrechte bekend als “*Sala del Concilio*”, en de kleine, smalle kerk met twee beuken die door brede bogen van elkaar gescheiden zijn. Deze kerk bevat nog sporen van romaanse fresco's.

Op de bovenste verdieping treft men de nieuwe kerk aan. De absiskapellen ervan zijn uit de rots gehouwen. De kerk bevat een pantheon van de Aragónese adel, herbouwd aan het einde van de 18de eeuw, onder Carlos III.

De zuilen van de kloostergang vertonen prachtige kapitelen met taferelen uit het leven van Christus, maar ook pure fantasiemotieven, gebeeldhouwd tussen 1075 en 1200.

San Salvador de Leyre

1974, nrs. 1883/1885

Reeds in de achtste eeuw was de plaats, waar nu het klooster staat, een verzamelpunt voor de vele eremijten die in de naburige grotten woonden.

De eerste officiële vermelding van San Salvador de Leyre als kloostergemeenschap dateert van 848, uit de geschriften van Eulogius van Cordoba. Leyre had het privilege om de bisschop van Pamplona te kiezen uit zijn monniken.

Het klooster werd volledig vernield door Al Mansour, in de 10de eeuw. Het kende een nieuwe bloei in de 11de eeuw onder Sancho III el Mayor, koning van Navarra, die er opgevoed werd, en diens opvolger Sancho IV. Beiden overlaadden het klooster met giften en privileges. Het werd een belangrijke halte op de pelgrimsroute naar Santiago de Compostela.

Gedurende eeuwen was er een invloedsstrijd tussen de kloostergemeenschap van Leyre en de bisschoppen van Pamplona, om de religieuze hegemonie over de streek.

Na een periode van verval werd er op 10 november 1954 nieuw leven in geblazen, door de komst van een groep monniken uit Santo Domingo de Silos, die er actief werden onder de benedictijnerleuze “*ora et labora*”.

Het oudste en gekendste deel is de krypte, uit de 11de eeuw, in vroeg-romaanse stijl. De kerk bestaat uit twee delen: een romaans gedeelte (de absis) en een gotisch gedeelte (de hoofdbeuk).

Zeer mooi is het portaal uit de 12de eeuw, de “*Porta Speciosa*”, dat een grote rijkdom vertoont in zijn romaanse decoratie. De kerk omvat talrijke graven van koningen van Navarra.

Sangüesa: de kerk van Santa María

1968, nr. 1539

1975, nr. 1947

De pelgrims naar Santiago de Compostela staken de Río Aragón over bij Sangüesa, een dorp dat ontstond in 1121, toen Alfonso I hier een vesting liet bouwen en de bewoners van het hoger gelegen Rocafort op de andere oever naar hier liet overkomen, in ruil voor aantrekkelijke privileges.

Bij de brug over de rivier werd een laatromaanse kerk gebouwd, de Iglesia de Santa María, met een schitterend bewerkt portaal. Het wordt, wat het bovenste gedeelte betreft, toegeschreven aan dezelfde beeldhouwer die ook het klooster van San Juan de la Peña verfraaide, terwijl een zekere Leodegarius blijkens een signatuur op een van de dagkanten het werk heeft afgemaakt.

De opbouw van het geheel doet al vroeggotisch aan. In het tympaan zetelt God de Vader, omringd door musicerende engelen, terwijl hij de uitverkorenen scheidt van de verdoemden. In een hoek weegt Michaël de zielen. De archivoltten zijn bezet met tientallen beeldjes en geometrische motieven. In de latei wordt Maria omringd door de apostelen. De beelden in de dagkanten aan de linkerkant stellen, naar men aanneemt, drie Maria's voor: Maria Magdalena, de Heilige Maagd, en Maria Salome, de moeder van de apostelen Johannes en Jacobus. Aan de andere kant: Petrus, Paulus, en - uiterst zeldzaam - Judas als gehangene.

Bovenin, onder de arcaden, zetelt God, omringd door de symbolen van de evangelisten, twee engelen, en de twaalf apostelen. De overgebleven ruimte in de hoeken is gevuld met allerlei merkwaardige sculptuurtjes.

Opmerkelijk is ook de versterkte toren. Het altaarstuk in het interieur wordt toegeschreven aan Jorge de Flandes (1554). Opvallend is ook het zilvergouden beeld van Nuestra Señora de Rocamador. Deze 13de eeuwse Maria met twee koehoorns onder haar voeten werd meegebracht door Franse pelgrims die haar de bescherming van het vee toedichtten.

Sangüesa: de kerk van Santiago

1999, nr. 3188

De voornaamste kerk van Sangüesa is de Santa María-kerk, maar op deze zegel zien wij het tympaan van het westportaal van de kerk van Santiago. Deze kerk is opgetrokken in de 12de en 13de eeuw, in een overgangsstijl tussen het romaans en het gotisch.

De kerk is vooral bekend om een indrukwekkend gotisch beeld van de heilige Santiago, dat ontdekt werd tijdens opgravingen in 1964. Het dateert uit de 13de eeuw.

In het tympaan van het westportaal zien wij een mooi beeld van de heilige Santiago de Compostela in pelgrimskledij. Dit gepolychromeerd beeld is geflankeerd door de afbeelding van twee pelgrims. De klassieke kledij van de pelgrims is zeer goed te zien op deze afbeelding: korte tuniek, overdekt door een wollen mantel met mantelkap, een wandelstaf, een kalebas, sandalen, en natuurlijk de pelgrimsschelp, waarmee water en soep gedronken werd. Deze schelp werd het symbool van de pelgrimstocht naar Santiago. Men vermoedt dat dit gepolychromeerd beeld van Santiago het werk is van de beeldhouwer uit Sangüesa Adrian de Almandoz.

De kerk werd uitgeroepen tot nationaal monument in 1977.

Eunate: de kerk van Santa María

1971, nr. 1705

De pelgrimsweg naar Santiago de Compostela loopt ten zuiden van Pamplona en ten oosten van Puente la Reina door een vruchtbare vallei, de Valdizarbe.

In deze Valdizarbe, voorbij Eneriz en voor Obanos, staat aan de kant van de weg, te midden van koren en zonnebloemen, een opmerkelijk kerkje, “*Santa María de Eunate*”. Het is een van de belangrijkste en meest originele monumenten van de pelgrimsroute naar Compostela.

Wat de functie is geweest van dit 12de eeuwse, romaanse heiligdom langs de “Camino” is niet met zekerheid bekend. Vrij algemeen wordt nu aangenomen dat de Santa María, evenals de kapel van de heilige Geest in Roncesvalles en de achtkantige kerk in Torres del Río, als kapel diende bij een begraafplaats van pelgrims die de tocht niet overleefden, en in beheer was bij de tempeliers of bij de johannieters (“*Orden Hospitalaria de San Juan*”): kruisvaardersorden die zich ook tot taak stelden om de orde te bewaren en bescherming te geven op de pelgrimsweg.

De bouw is merkwaardig: een arcade van open bogen omsluit een achthoekig gebouw, bekroond door een lage klokketoren met zadeldak. Arcaden en kerk hebben zuilen met beeldhouwde kapitelen. De absis is van buiten vijfkantig en van binnen rond. Het interieur van de kerk maakt indruk door zijn eenvoud: de voorstellingen op de kapitelen en het beeld van de Maagd met Kind zijn er de enige versiering.

Vroeger stak een lantaarn in de toren, waar dag en nacht een vlam brandde ter ere van de overleden pelgrims.

Puente la Reina

1971, nr. 1704

De *Camino Francés* en de *Camino Aragónes* van de pelgrimstocht naar Santiago de Compostela komen samen in Puente la Reina.

De naam van dit stadje van iets meer dan 2.000 inwoners, in het Baskisch Garex, is ontleend aan een sierlijke brug die met zes bogen de Río Arga overspant. De brug werd in de 11de eeuw gebouwd ten dienste van de pelgrims, die voordien vaak werden overgevoerd door een veerman. Bij de brug vestigden zich handelaars en handwerkslieden uit Frankrijk. In 1122 kreeg de nederzetting stadsrechten en in 1235 stadsmuren.

Puente la Reina bestaat vooral uit een lange straat, de “*Calle Mayor*”, waarlangs de pelgrims naar de brug trokken. Ongeveer in het midden van de Calle Mayor ligt de kerk van Santiago el Mayor. Deze kerk, gesticht in de 12de eeuw, werd in de loop der tijden vele malen herbouwd. Alleen het portaal, met rijk maar sterk verweerd beeldhouwwerk, is nog in romaanse stijl. De schulprand boven de deuropening wijst op Moorse invloeden. Het interieur bevat een mooi, 14de eeuws houten beeld van de heilige Jacobus de Meerdere, aan wie de kerk is gewijd.

Het beeld op de zegel is nochtans afkomstig van een ander heiligdom: bij de ingang van het stadje, en ver van de brug, staat de *Iglesia del Crucifijo*. Deze 12de eeuwse kerk heeft een rijk versierd portaal uit de 13de eeuw. Zoals de naam van de kerk het doet vermoeden, bevat zij een prachtig kruisbeeld, waarvan de oorsprong onbekend is. Het is een werk uit de eerste helft van de 14de eeuw. De kwaliteit van het houtsnijwerk doet de experts vermoeden dat het beeld afkomstig is van Centraal Europa (Duitsland?). Het is hoogstwaarschijnlijk een geschenk van een pelgrim uit het Rhijnland. Het is een van de meest vooraanstaande gotische beeldhouwwerken van Spanje: het lijden en de droefheid worden onderlijnd door de eigenaardige dispositie van het lichaam in de vorm van de hoofdletter “Y”.

Vanaf Puente la Reina loopt de weg over het grondgebied van Navarra verder naar het westen, in de richting van Logroño, over Estella en Irache.

Estella: Palacio de los Reyes de Navarra

1990, nr. 2684

Het paleis is een eminent en zeldzaam voorbeeld van romaanse architectuur van een profaan gebouw. Het staat aan de Pelgrimsweg, tegenover de San Pedro-kerk.

De gevel aan de Plaza San Martín is vrijwel blind, terwijl de gevel aan de Pelgrimsweg geflankeerd wordt door twee op elkaar staande zuilen.

Het paleis dateert uit de 12de eeuw. Het werd gebouwd in opdracht van koning Sancho VI el Sabio (1150-1194). Het bestond in zijn oorspronkelijke vorm uit de gelijkvloerse verdieping met een voorgalerij, die men door vier grote ronde arcaden betrad. Later volgde de eerste verdieping met vier grote vensters, die elk door pilaren in vieren verdeeld worden. De kapitelen van deze vensterpilaren zijn rijk versierd met plantenmotieven, vogelparen en wilde dieren.

Op de kapitelen van de zuilen voor de gevel aan de Pelgrimsweg zijn scènes uitgebeeld van de strijd tussen Roland en de reus Ferragut bij Najera, een werk van Martínus de Logroño. Deze heroïeke taferelen zijn geïnspireerd door de werken van de 9de eeuwse aartsbisschop Turpin, die in zijn kronieken de liederen van de Karolingische cyclus verspreidde, en een episch verhaal bouwde rond de dood van Roland in Roncesvalles.

Op het kapiteel rechtsboven zijn in een groteske karikatuur voorstellingen van de bestraffing van de gierigaards door gesticulerende duivels omringd door een uit dieren bestaand muzikensemble.

In het paleis is het museum van de schilder Gustavo de Maeztu ondergebracht, een kunstenaar van lokale betekenis (1887-1947).

Irache

1961, nr. 1040

Het klooster van Irache, even buiten de stad Estella, werd in de 10de eeuw voor het eerst vermeld, maar dateert waarschijnlijk uit de Wisigotische tijd.

Naar men aanneemt zijn het de kloosterlingen van Irache die rond 1045 het eerste hospitaal in Navarra stichtten langs de pelgrimsweg naar Santiago de Compostela.

Het klooster werd later een belangrijk cultureel centrum, dank zij de universiteit van Santa María de Irache, waar van 1569 tot 1824 theologie, kunstgeschiedenis en geneeskunde gedoceerd werd. Sinds het einde van de 19de eeuw wordt het beheerd door de broeders piaristen, een onderwijscongregatie.

Het meest markante gebouw van het kloostercomplex is de 13de eeuwse kerk met een laatromaans portaal waaraan later een bovenzijde in barokstijl werd toegevoegd. De toren ernaast kwam tot stand in 1609. De 16de eeuwse kloosterhof in plateresco-stijl is door een fraai portaal, de “*Puerta Speciosa*”, verbonden met de kerk. Een tweede kloosterhof is het middelpunt van de voormalige universiteit.

De kerk bevat een mooi beeld van Santa María la Real de Irache, in hout, dat volledig bedekt is met zilver, behalve de handen en het gelaat. Het is dit beeld dat op de zegel te zien is.

Het klooster van Irache ligt aan de voet van de Montejurra. Deze berg dient elk jaar op 7 mei als verzamelplaats voor de carlisten.

En zo, na de streken van Aragón en Navarra, komen wij in de streek van La Rioja, beroemd om zijn betere Spaanse wijnen. Wij gaan over Agoncillo, Logroño, Najera, San Millán de la Cogolla en Santo Domingo de la Calzada naar het westen, naar Castilië.

Agoncillo: het kasteel “de Aguas Mansas”

2004, nr. 3679

Agoncillo bevindt zich op de weg naar Santiago de Compostela, op 9 km voor Logroño. Het was vroeger een strategisch belangrijke plaats, dicht bij de Río Ebro en de uitmonding van diens zijrivieren de Río Jubera en de Río Leza, en in de nabijheid van de oude Romeinse heirweg.

Het kasteel in zijn huidige vorm werd gebouwd in de 13de en 14de eeuw. Het kreeg de naam “Castillo de Aguas Mansas” of “Castillo de Aguas Muertas” door de aanwezigheid van een slotgracht. Het is een van de zeldzame kastelen van La Rioja die omgeven is door een met water gevulde slotgracht.

Het grondplan is een rechthoek, aan de vier hoeken geflankeerd door massieve vierkante torens. Binnenin is er een prachtig patio, versierd met toskaanse zuilen en een waterput in het midden. Boven de hoofdingang ziet men een wapenschild met het kruis van Calatrava.

In de loop der eeuwen was het kasteel het slachtoffer van een langzame degradatie, het meest uitgesproken in de 20ste eeuw. Rond 1980 was het “Castillo de Aguas Mansas” een echte ruïne: volledig vervallen en gebruikt als bouw materiaal voor andere, omliggende gebouwen.

Gelukkig werd het kasteel in 1983 uitgeroepen tot “*Monumento de interés Histórico-Artístico Nacional*” en aldus van de definitieve ondergang gered.

Vanaf 1989 werd begonnen met een grondige restauratie: eerst werd het kasteel weer vrijgemaakt door de onteigening, gevolgd door de afbraak van de omliggende gebouwen. In een tweede fase werd een bijzonder geslaagde renovatie uitgevoerd, zonder te schaden aan de antieke elementen en aan het historisch aspect. Het is een voorbeeld van prachtige integratie van moderne technieken en hedendaagse aanpassingen in een historisch gebouw. Thans wordt het kasteel gebruikt als gemeentehuis, en alle administratieve diensten van Agoncillo worden er gehuisvest.

Logroño

1995, nr. 2931

De naam Logroño is afkomstig van “Gronio”, een Keltisch woord dat doorwaadbare plaats betekent: de stad heeft zich immers ontwikkeld aan de oevers van de Río Ebro.

Er was hier reeds een Romeinse nederzetting, die Vareia heette. Na de Moorse overheersing in de achtste eeuw maakte Logroño deel uit van het koninkrijk Navarra, tot zij in 1076 ingepalmd werd door Castilië.

In 1092 werd de stad verwoest door El Cid Campeador, die dan in onvrede leefde met de koning van Castilië, maar drie jaar later werd Logroño heropgericht door Alfonso VI, die haar uitzonderlijke privileges schonk.

De stad kende zijn grootste bloei in de middeleeuwen, zowel op economisch vlak door de aanwezigheid van de Río Ebro, als op cultureel en religieus vlak, door de nabijheid van bloeiende kloosters zoals San Millán de la Cogolla en Santo Domingo de la Calzada, en door het feit dat de reisroute naar Santiago de Compostela doorheen Logroño liep: het is hier dat de pelgrims de Río Ebro overstaken.

In 1521 bood de stad een heroïsche weerstand tegen de legers van de Franse koning. De laatste bezetting dateert van 1808 tot 1813, door de Franse legers van NapoLeón.

Nu is Logroño een levendige stad met meer dan 140.000 inwoners, dit is de helft van de gehele bevolking van La Rioja. Velen ervan zijn betrokken bij de handel in de wijnen van de Rioja die hier worden aangevoerd.

In 1982 werd Logroño uitgeroepen tot hoofdstad van het autonome gebied La Rioja. Het is het kleinste autonome gebied van Spanje, maar door zijn bloeiende economie is het een van de meest welvarende streken van het land.

Het silhouet van de stad wordt beheerst door de barokke torens van de kathedraal en de spitse vieringtoren van de kerk Santa María del Palacio.

Logroño: Santa María de la Redonda

1969, nr. 1592

De kathedraal van Logroño, bekend als Santa María de la Redonda, is 15de eeuws. De naam “*La Redonda*” is afkomstig van het eerste romaans heiligdom dat hier in de vroege middeleeuwen stond, en waarvan niets is overgebleven.

Men kan duidelijk drie tijdperken onderscheiden in de bouw. De oprichting zelf gebeurde in de 15de eeuw. De kerk werd in gotische stijl gebouwd, met drie beuken van gelijke hoogte. Vermeldenswaardig zijn vooral de renaissance-koorstoelen uit het midden van de 16de eeuw en de smeedijzeren katheders in de “*Capilla Mayor*” (rond 1540). Het hoofdaltaar en zijn begeleidend retabel dateren uit de barok-periode. Talrijke zijkapellen tonen schilderijen en beelden in gotische, renaissance, barokke en herreriano - stijl. Wij vermelden de “*Capilla de Nuestra Señora de la Paz*”, met de graftombe van Ponce de León uit 1541, de “*Capilla del Pilar y de los Desemparados*” met een gotisch Mariabeeld, en de “*Capilla de la Visitación*” met een renaissance-retabel.

Een tweede bouwperiode situeert zich in de 17de eeuw, met een grote uitbreiding aan het hoofdeinde van de kerk. Dit deel bevat de sacristie, de kapel met het prachtig graf van bisschop Pedro Gonzalez del Castillo, uit 1627, en het mausoleum met de graftombe van generaal Espartero, uit 1888.

De derde periode is de 18de eeuw, vanaf 1742, met de onvermijdelijke aanpassing aan de barokstijl. Het gaat hier vooral om het portaal en de torens. Het hoofdportaal of “*Portada de los Angeles*” werd omringd door een soort nis, waarbij de kanten en het gewelf overvloedig versierd werden door barokke beeldhouwwerken: het ensemble vormt een echt stenen retabel. De twee torens, genaamd San Pedro en San Pablo, maar beter bekend als “*las gemelas*”, hebben een hoogte van respectievelijk 56 en 58 meter.

Op 15 augustus 1959 werd Santa María de la Redonda door paus Johannes XXIII gepromoveerd tot kathedraal.

Najera: Santa María la Real

1971, nr. 1703

Santa María la Real staat direct onder de rotsen, die er door de vele grotten pokdalig uitzien. Het werd gesticht in 1054 en werd in 1079 een dependance van de abdij van Cluny. In de 15de eeuw werd het klooster herbouwd. Nadat het in 1835 leeg was komen te staan, werd het voor verschillende doeleinden gebruikt, zoals ziekenbarak, pakhuis, theater en danszaal. Na een restauratie aan het einde van de 19de eeuw wordt het sinds 1895 door franciskanermonniken bewoond.

Het uiterlijk van de kerk valt op door een aantal reusachtige hoektorens, doet denken aan een fort, en bezit vrijwel geen enkele decoratie, behalve het elegante renaissancestische noordportaal. Het ruime interieur, uitgevoerd in een lichte okerkleurige steensoort, is opmerkelijk eenvoudig voor de late periode waarin het ontstond, met een vierdelig gewelf in plaats van het complexe laat-gotische gewelf dat men hier zou verwachten.

In een kapel aan de zuidkant van de kerk bevindt zich de buitengewoon mooi beeldhouwde graftombe van koningin Doña Blanca van Pamplona. Achterin de kerk, onder het koor, staat een serie verweerde graftombes die tezamen het pantheon van de koningen van Navarra vormen.

De meest gedetailleerd bewerkte interieurstukken in het gebouw zijn de walnoten koorstoelen op het hoogkoor, die door de plaatselijke kunstenaars Andrés en Nicolas Amutio zijn vervaardigd. Zij getuigen van een onvoorstelbare vormrijkheid.

De kloostergang, versierd met een kantwerk van rafijne vormen, is een prachtig voorbeeld van de laat-gotische bouwstijl die *isabelino* heet. De gotische bogen zijn er versierd met traceerwerk, dat in zijn elegantie en complexiteit aan Brusselse kant doet denken.

Bij de ingang van de kerk, die men vanuit het klooster betreedt door een portaal in plateresco-stijl, bevindt zich een befaamd romaans Mariabeeld uit de 12de eeuw, de Madonna van Najera.

San Millán de la Cogolla

1999, nr. 3238

1977, nr. 2074

1999, nr. 3239

Het dorp San Millán de la Cogolla, dat amper 300 inwoners telt, was een belangrijk pelgrimsoord op de weg naar Santiago de Compostela. Het telt twee kloosters, het hoger gelegen San Millán de Suso en het lager gelegen San Millán de Yuso.

San Millán, afkomstig van het naburig dorp Berceo, was een eremijt uit de zesde eeuw. Hij trok enkele broeders aan, die in grotten en hutten leefden. De plaats werd vlug een oord van devotie, met elf monnikencellen en een kerk, uitgehouwen in de rots, met typisch Wisigotische kenmerken.

San Millán de Suso werd gebouwd in de tiende eeuw, na de verovering van Najera door Koning Sancho I van Navarra. Het klooster is gedeeltelijk uitgehakt in de rotsen. De kerk ervan, in mozarabische stijl, werd ingewijd in 984. Zij bevat een prachtige romaanse sarcofaag uit de 12de eeuw.

Reeds in 1053 liet koning García, om de toevloed van pelgrims aan te kunnen, een nieuw klooster met logementen voor de reizigers bouwen in de vallei, San Millán de Yuso. De stijl was romaans, maar dit klooster werd volledig herbouwd in de 16de eeuw, met verdere aanpassingen in de 17de en 18de eeuw.

De kerk van San Millán de Yuso is laat-gotisch, terwijl het klooster zelf in typische herreriano-stijl gebouwd werd, en zo de naam kreeg van “*El Escorial de la Rioja*”.

In het klooster worden kostbare ivoren panelen bewaard die behoorden bij de 11de eeuwse reliekschrijnen van San Millán en San Felices, en die duidelijk beïnvloed zijn door de Byzantijnse traditie.

San Millán de Yuso bevat eveneens een bibliotheek van unieke rijkdom met meer dan 10.000 werken van de 16de tot de 18de eeuw en tal van manuscripten van de 10de tot de 15de eeuw. De zegel toont er een van, voor het eerst opgemaakt in de Castiliaanse taal.

Verder zijn nog te vermelden de schilderijen van broeder Juan Rizzi in de kerk en de prachtige kathedra in notenhout, in het refectarium.

Santo Domingo de la Calzada

1971, nr. 1702

2009, nr. 4122

2016, nr. 4813

Na de Ebro vormde de Río Oja het tweede natuurlijke obstakel voor de pelgrims naar Santiago de Compostela. Tot de 11de eeuw moesten zij zoeken naar een doorwaadbare plaats of de hulp inroepen van een veerman. De later heilig verklaarde bouwmeester-kluizenaar Domingo was degene die het besluit nam een brug te bouwen. Deze werd later gevolgd door een herberg, een logement en een kerk. Het daaruit ontstane dorp, dat nu ongeveer 5.800 inwoners telt, werd naar hem Santo Domingo de la Calzada (d.w.z. van de pelgrimsweg) genoemd.

In 1158 werd een begin gemaakt met het verbouwen van de kerk tot een gotische kathedraal, die in 1762 werd uitgebreid met een barokke toren.

Santo Domingo ligt begraven in de crypte, waarboven een romaans grafmonument onder een gotisch baldakijn van Felipe de Biguery is geplaatst. Voor de *Capilla Mayor* heeft Damián Forment rond 1540 een kostbaar altaarstuk vervaardigd.

Opvallend is de hoogst merkwaardige aanwezigheid in de kathedraal van een fraai versierd gotisch kippenhok, met een haan en een kip gewijd aan de heilige Domingo. Aan de basis hiervan is een legende verbonden. Een jeugdige pelgrim was ter dood veroordeeld, nadat hij ten onrechte beschuldigd was geweest van de diefstal van een zilveren kelk. De ouders van de jongen gingen zijn onschuld pleiten bij de rechter, die juist genoot van een gebraden haantje en dito hennetje. De rechter verklaarde dat hij enkel in de onschuld van de jongen zou geloven, indien het haantje en de kip in zijn braadpan zouden opstaan en beginnen kraaien. Wat uiteraard prompt gebeurde...

Het gasthuis van de heilige Domingo vormt thans samen met de kerk het pittoreske hart van het dorp. Moderne pelgrims kunnen er nog steeds logeren: het logement is tot parador verbouwd.

Wij zijn nu reeds in Castilië, in de provincie Burgos. Wij zien eerst de stad Burgos zelf, en nadien zijn twee nabijliggende kloosters San Pedro de Cardena en Santa María la Real de Las Huelgas

Burgos: de kathedraal

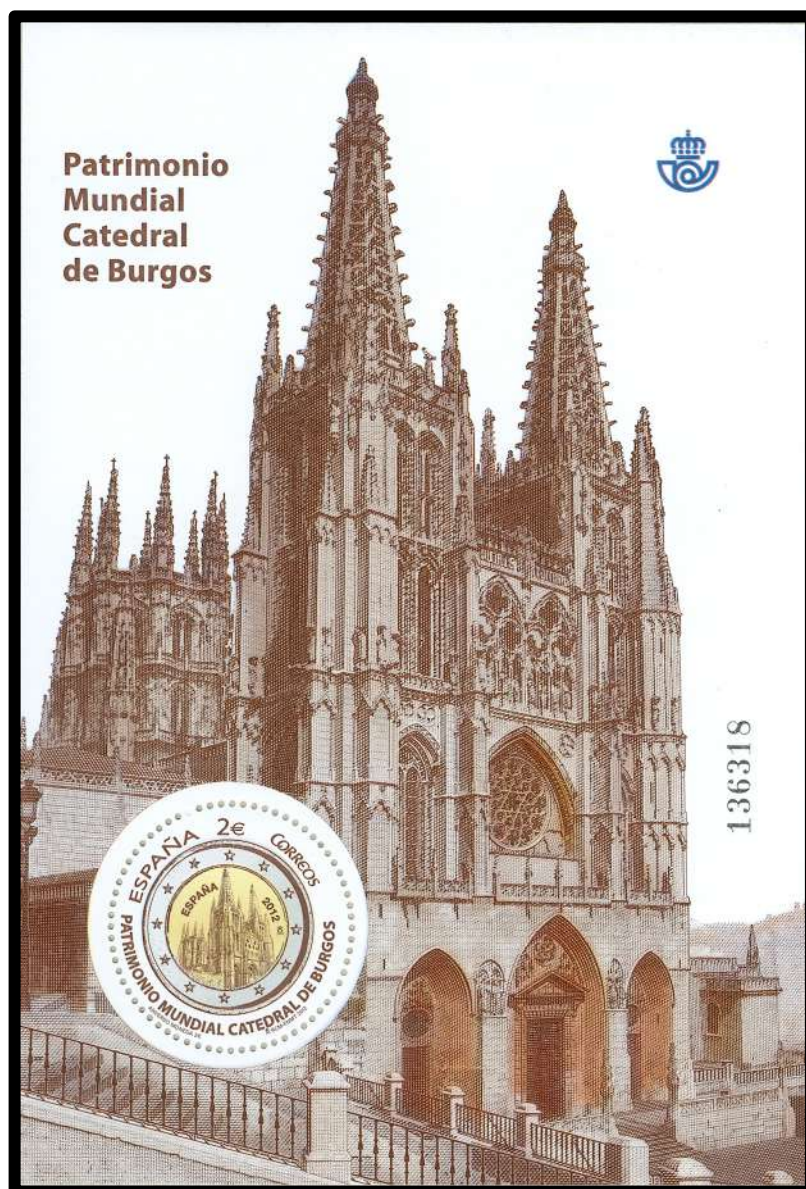
1936, nr. 568

1961, nr. 1046

1965, nr. 1353

2012, blok 207

1988, nr. 2593

De kathedraal van Burgos is een van de mooiste uitingen van de gotiek op zijn hoogtepunt. Met de bouw ervan werd begonnen in 1221, ten tijde van koning Fernando III el Santo, onder het impuls van bisschop Mauricio, die tijdens een Europese rondreis kennis genomen had van de nieuwe architectonische tendensen. Alhoewel zij reeds ingezegend werd in 1230, verstreken er nog drie eeuwen voor haar voltooiing.

Het hoofdportaal is de *Puerta de Santa María*. Het dateert uit het midden van de 13de eeuw, maar een desastreuze verbouwing in de 18de eeuw heeft maar vier van de talrijke originele gotische beelden overeind gelaten. Erboven echter is de voorgevel, met het roosvenster en de rij van beelden van de eerste koningen van Castilië, wel zuiver Frans-gotisch van uitvoering. De torenspitsen werden tussen 1442 en 1458 geplaatst door Johannes van Keulen (Juan de Colonia), en dus vertegenwoordigen zij de Rijnlandse gotiek.

De mooiste poort is de *Puerta del Sarmental*, uit de jaren 1230. De talrijke beelden (Christus in volle majesteit, de vier evangelisten, de apostelen, heiligen zoals Petrus en Paulus, figuren uit het Oude Testament zoals Mozes en Aaron, engelen, enz.) behoren tot de beste voorbeelden van de Spaanse gotische beeldhouwkunst.

De *Puerta de la Coronería* dateert van 1250, en vertoont een ander gotisch meesterwerk: het Laatste Oordeel, met een statige Christus omgeven door Maria en Sint Jan de Doper. Het is langs deze poort dat de pelgrims op weg naar Santiago de Compostela de kathedraal betraden.

De laatste poort is de *Puerta de Pellejería*, die in plateresco-stijl gebouwd werd rond 1516 door Francisco de Colonia.

De binnenkant vertoont drie schepen, gesneden door een dwarsbeuk, en omringd door tal van kapellen, die allen praalgraven, altaarstukken en andere kunstwerken bevatten.

De kathedraal bevat de stoffelijke resten van Rodrigo Díaz de Vivar, bijgenaamd El Cid, en van zijn echtgenote doña Ximena, alsook het praalgraf van de stichter van de kathedraal, bisschop Mauricio.

Tot de meest markante elementen van het interieur, die de kathedraal van Burgos verheven hebben tot een van de mooiste van Spanje, behoren o.a.:

- De "*Escalera Dorada*", in 1519 gemaakt door Diego de Siloé. Het is een meesterwerk van de plateresco-stijl, dienend om het niveauverschil tussen de noordelijke ingang en de dwarsbeuk te overbruggen.
- Het schitterende stergewelf in de koepel van de vieringtoren, daterend van 1567. Het ontwerp is van Felipe de Biguerny, de uitvoering van Francisco de Colonia.
- De *Capilla del Condestable*, een prachtige achthoekige kapel overdekt met een elegant stergewelf, gebouwd voor de condestable, d.w.z. legerleider, Pedro Fernández de Velasco. Het dateert uit de periode 1481-1491. Het is het meesterwerk van Simon de Colonia.

Het aanpalend klooster is eveneens in gotische stijl, uit het einde van de 13de eeuw. Het bevat o.a. de prachtige gotische beelden van koning Fernando III el Santo en van zijn echtgenote Beatrix. De kloostergebouwen doen nu dienst als museum.

Burgos: de Arco de Santa María

1965, nr. 1273

1984, nr. 2356

2012, nr. 4361

De Arco de Santa María is de belangrijkste stadspoort van Burgos. Zij heeft het uitzicht van een echte versterkte burcht. Zij werd gebouwd op de plaats waar vroeger een toren van de 11de eeuw stond. Reeds in de 14de eeuw werd de toren vervangen door een stadspoort, maar het huidige aspect is het gevolg van de volledige reconstructie tussen 1536 en 1553. De poort geeft toegang tot het plein voor de kathedraal.

Deze reconstructie is het werk van verschillende bouwheren, waarvan de voornaamste Cristóbal de Andino, Francisco de Colonia en Juan de Vallejo zijn.

De poort heeft het uitzicht van een echte versterkte burcht. Twee massieve blokken omringen een triomfboog ter ere van keizer Karel V. Aan de top van de triomfboog troont het beeld van Santa María la Mayor.

In de nissen van de triomfboog prijkt het beeld van keizer Karel V, omringd door lokale beroemdheden. Wij zien de beelden van de eerste twee rechters van Castilië, Nuño Rasura en Lain Calvo, die in de 10de eeuw aangeduid werden om Castilië te onttrekken aan de autoriteit van Asturië en León. Dan Diego Porcellos en Fernán González, die in de 10de eeuw, ten tijde van koning Alfonso III, van Burgos een versterkte stad maakten. En uiteindelijk de onvermijdelijke held van Burgos, Rodrigo Díaz de Vivar, beter gekend als El Cid.

In het interieur zijn in de *Sala Principal* nog resten van het originele mudéjar-houtwerk te zien, en kunnen wij nog de oorspronkelijke middeleeuwse trap bewonderen. In de *Sala de Poridad* vergaderde het stadsbestuur van Burgos van 1481 tot 1780.

Burgos: de Casa del Cordon

1989, nr. 2619

De “Casa del Cordon” is gelegen aan de Plaza Calvo Sotelo. Het is een prachtig voorbeeld van een renaissance-paleis uit het einde van de 15de eeuw. Het werd gebouwd in opdracht van de “condestable”, d.w.z. legerleider van Castilië Don Pedro Fernández de Velasco en zijn echtgenote Doña Mencía de Mendoza y Figueroa.

De bouwheer van deze adellijke residentie was Simon de Colonia. Twee robuste vierkante torens omkaderen een vrij eenvoudige gevel, waar een franciscaanse gordel boven het portaal de wapenschilden verbindt van het koninklijk huis aan de ene kant en van de families Velasco en Mendoza y Figueroa aan de andere kant. Het is deze franciscaanse gordel die de naam aan het huis gegeven heeft.

Het interieur, met een patio omringd door een galerij van drie verdiepingen, werd grondig verbouwd op het einde van de 20ste eeuw. Het is nu de zetel van een Spaanse bank.

In de “*Casa del Cordon*” hebben talrijke historische evenementen plaats gevonden:

- Hier werd Columbus in 1497 vorstelijk onthaald door “Los Reyes Católicos” Fernando en Isabel, na zijn tweede reis naar de nieuwe wereld.
- Hier overleed in 1506 aan een luchtwegeninfectie Filips de Schone, echtgenote van Johanna van Castilië, die later, overspoeld door verdriet, Johanna de Waanzinnige zou worden. Hij was de vader van Karel V.
- Hier vergaderden de Cortes in 1515 om de unie van Navarra en Castilië uit te roepen, hetgeen een verdere stap betekende in de Spaanse éénmaking.
- Keizer Karel V ontving hier de Franse koning François I, als gevangene na de slag van Pavia, in 1526.
- Het werd de laatste residentie van Karel V voor hij zich definitief terugtrok in het klooster van Yuste, in Extremadura.

Burgos: het Hospital del Rey

1971, nr. 1701

Het *Hospital del Rey* werd gesticht in 1195 door koning Alfonso VIII. Het stond sinds 1212 onder het gezag van de abdis van Santa María la Real de Las Huelgas. Het is gelegen even buiten Burgos, op de baan naar Valladolid, twee kilometer verder dan Las Huelgas.

Het werd een instelling van uitzonderlijk belang voor hulp, logies en verzorging aan de pelgrims op weg naar Santiago de Compostela, en meer algemeen voor hulp- en zorgenbehoevende armen. Op het einde van de 15de eeuw telde het hospitaal 87 bedden.

Het werd grondig herbouwd ten tijde van keizer Karel V. Het hospitaal wordt betreden langs de *Puerta de Romeros*, die in 1526 gebouwd werd door Juan de Salas. Het is een brede boog die bekroond is door een tympaan die versierd is met negen schelpen, het symbool van de pelgrims naar Santiago. Erboven zien wij centraal het beeld van de stichter, koning Alfonso VIII, geflankeerd door de wapens van Castilië en León. Helemaal bovenaan troont de aartsengel Michael. Op de gevel aan de binnenzijde is het beeld van Leónor de Aquitania, de echtgenote van Alfonso VIII, te zien.

Achter de *Puerta de Romeros* komen wij in een brede patio, waar de voornaamste gebouwen op uitgeven. Het geheel wordt gedomineerd door de massieve kerktoeren. De poort van het heiligdom dateert van het begin van de 16de eeuw en is in plateresco-stijl. Zij vertoont prachtig houtsnijwerk van de hand van Juan de Valmaseda, met scènes van Adam en Eva en zinspelingen op de pelgrimstocht naar Santiago.

Belangrijk is ook de “*Casa de Romeros*” (het pelgrimshuis met een portaal eveneens in plateresco-stijl, een werk van Juan de Vallejo.

Thans is het Hospital del Rey de zetel van de faculteit Rechten van de universiteit van Burgos. Het geheel van de gebouwen werd reeds in 1931 uitgeroepen tot Monumento Nacional.

Burgos: het klooster San Juan de Burgos

2019, F5057

De stichting van het klooster van San Juan dateert uit de 11de eeuw, wanneer Lesmes, een monnik geboren in Loudun, nabij Poitiers (Frankrijk), zich hier vestigde met de goedkeuring van de Castiliaanse koningen Alfonso VI en diens echtgenote Doña Constanza van Bourgogne, samen met een gemeenschap van twaalf mede-monniken van de Casa-Dei - strekking. Hij vatte het plan op om er een klein zorgencomplex op te richten om de pelgrims van de Camino de Santiago te herbergen. Hij stierf in 1097 en werd geprezen en geëerd als een heilige. In 1511 werd hij uitgeroepen tot beschermheer van de stad Burgos.

Het klooster van San Juan bleef zich houden aan de Benedictijnse discipline Casa-Dei, die tot 1436 de meeste monniken leverde. Dat jaar trad het klooster toe tot de Congregatie van San Benito de Valladolid: dit was het begin van een nieuw spiritueel en cultureel tijdperk dat pas afgesloten werd met de "desamortización" van Mendizábal in 1836. Dit was het begin van een lange periode van verwaarlozing en verval. Van de prachtige kerk van de 15de eeuw is bijna niets meer over, behalve de buitenmuren. Het klooster zelf en de kapittelzaal, alle twee in renaissance-stijl uit de 16de eeuw, staan nog steeds overeind. Binnenin bevindt zich een museum gewijd aan de prestigieuze kunstenaar van Burgos Marcelino Santa María (1866-1952), bekend om zijn Castiliaanse landschappen.

San Pedro de Cardena

1977, nrs. 2088/2090

San Pedro de Cardena werd gesticht rond de 9de eeuw, en is een van de oudste benedictijnerkloosters van Spanje.

In het begin van de 10de eeuw werden er 200 monniken vermoord door de Arabische bezetters. Dit martelaarschap heeft veel bijgedragen tot de roem van het klooster.

In de tweede helft van de 11de eeuw kende het onder impuls van abt Sisebuto een nieuwe bloei, en de gebouwen werden heropgericht in romaanse stijl. Het is de periode van Rodrigo Díaz de Vivar, bijgenaamd El Cid Campeador, wiens beroemdste wapenfeiten zich afspeelden in de streek rond Burgos. Hij verbleef een tijd in het klooster, en liet er bij zijn afwezigheid zijn vrouw en zijn kinderen achter. Het klooster wordt dikwijls vermeld in het illustere episch gedicht "*Cantar de Mio Cid*".

In het midden van de 15de eeuw werd begonnen met de bouw van een nieuwe kerk, in gotische stijl. In 1735 werden twee barokke kapellen bijgebouwd, een voor de 200 martelaren van de 10de eeuw, de andere voor El Cid. In deze tweede kapel bevindt zich het praalgraf van El Cid en van zijn echtgenote doña Ximena. Hun stoffelijke resten bevinden zich nochtans, sinds de periode van de Napoleontische plunderingen, in de kathedraal van Burgos.

In de 17de eeuw werd het middeleeuws klooster volledig verbouwd, en nu zijn de enige nog aanwezige middeleeuwse elementen enkele resten van het romaanse klooster, van de kapittelzaal en van een toren.

Santa María la Real de Las Huelgas

1969, nrs. 1603/1605

De geschiedenis van Las Huelgas begint in 1187, wanneer paus Clemens III aan Alfonso VIII, koning van Castilië, zijn goedkeuring gaf voor de stichting van een klooster nabij Burgos. In feite was het de echtgenote van Alfonso VIII, Eleónora van Aquitanië, die aangedrongen had op de stichting, om te bewijzen dat vrouwelijke kloosterorden hetzelfde niveau konden halen als de mannen.

De orde was deze van Cîteaux, en het klooster was bestemd voor honderd vrouwen van adellijke en zelfs koninklijke afkomst, die in het religieus leven traden. Het gevolg van deze hoge bescherming was het verwerven van een enorme rijkdom door giften, geschenken, en privileges.

In dit klooster had de kroning plaats van Alfonso XI en van zijn zoon Enrique de Trastámara. Pedro I van Castilië, bijgenaamd el Cruel, werd er geboren in 1334.

Het klooster bevat verscheidene praalgraven voor de koningen van Castilië, zoals de stichters Alfonso VIII en zijn vrouw Eleónora, en voor tal van hoge edelen, zoals Fernando de la Cerda. Deze praalgraven werden echter geplunderd en sterk beschadigd tijdens de Napoleontische veldtochten.

Het geheel heeft het aspect van een middeleeuwse burcht, met een stevige beschermende omwalling. De kerk vertoont alle kenmerken van de gebouwen van de cisterciënzers van de 12de eeuw. Zij is sober, maar versierd door tal van beeldhouwwerken en wandtapijten. In de kapittelzaal hangt het vaandel dat in 1212 tijdens de Reconquista op de Almohaden werd buitgemaakt in de beslissende slag van Las Navas de Tolosa.

Het klooster zelf bevat een romaans gedeelte uit de 12de eeuw, en een gotisch gedeelte uit de 13de tot de 15de eeuw, met duidelijke mudéjar-invloeden. De oude provisiekamer bevat het "*Museo de Ricas Telas Medievales*", een unieke collectie van koninklijke kledingstukken en ornaten uit de middeleeuwen.

Alhoewel Santo Domingo de Silos niet echt op de Camino de Santiago ligt (het is gelegen een vijftigtal km ten zuiden van Burgos), werd dit klooster dikwijls bezocht door de pelgrims, omwille van zijn grote faam en uitstraling.

Santo Domingo de Silos

1973, nrs. 1814/1816

1973, nr. 1817

1961, nr. 1039

*1975, zegel uit blok 25
Monstrans uit de 16de eeuw*

2001, nr. 3388

In de 7de eeuw, ten tijde van de Wisigoten, was er reeds een kleine kloostergemeenschap te Silos. Tijdens de Arabische bezetting had het klooster eerst te lijden onder vervolgingen en plunderingen, en het werd uiteindelijk volledig verwoest.

Het is pas in de 11de eeuw, rond 1040, dat een monnik genaamd Domingo zich in Silos vestigde. Hij was voordien abt geweest van het klooster San Millán de la Cogolla, maar na een conflict met de koning van Navarra Don García, had hij zich in Silos moeten terugtrekken. Tot aan zijn dood in 1073 heeft hij met doeltreffendheid en hardnekkigheid een nieuw elan gegeven aan het klooster, zowel op spiritueel vlak als op het gebied van de gebouwen.

Silos is samen met Poblet en met Alcobaça een van de grootste Europese centra geweest voor de transscriptie van oude boeken en perkamenten, hetgeen gepaard ging met een ongeëvenaard meesterschap in miniatuur- en verluchtungskunst.

Nu nog is de benedenverdieping van het klooster een van de meest geslaagde en best bewaarde romaanse ensembles, niet alleen van Spanje, maar van geheel Europa. De 64 kapitelen vertonen vogels, viervoetige dieren en reptielen, die ineengestrengeld zijn in uiterst fijn beeldhouwwerk, en die aan het geheel een fantastisch, onirisch karakter geven. De noordelijke en oostelijke gangen zijn de oudste: zij dateren van de periode tussen 1085 en 1100. De overige delen zijn van de 12de en 13de eeuw.

De beeldhouwwerken die de vier hoekzuilen versieren zijn eveneens van uitzonderlijke kwaliteit. Zij vormen acht grote panelen die evenementen uit het leven van Christus “vertellen”. De eerste zes “*estaciones*” zijn door dezelfde hand gebeeldhouwd. Zijn naam is niet gekend, maar hij wordt genoemd de eerste meester van Silos. Het betreft:

- De hemelvaart van Christus
- Het wonder van Pinksteren
- Het heilig graf
- De kruisafneming
- De discipelen van Emmaüs
- Het ongeloof van Thomas.

De twee overige panelen zijn van latere datum en werden gemaakt door twee verschillende meesters:

- De boodschap aan Maria
- De boom van Jesse

*Wij blijven in Castilië en wij doorkruisen nu de provincie Palencia,
met Boadilla del Camino en Fromista*

Boadilla del Camino

1999, nr. 3190

Boadilla del Camino is een klein dorp van een 200-tal inwoners, gelegen op de pelgrimsweg naar Santiago de Compostela, ten westen van Burgos, een paar km. voor Fromista.

Van de 12de tot de 16de eeuw was het een belangrijke plaats op deze weg. Vandaar dat de kerk, die gewijd is aan de “*Asunción de Nuestra Señora*”, vrij groot uitvalt voor hetgeen nu een dorpje is. Men ziet er een zeer mooie doopvont uit de 14de eeuw, en verschillende retabels uit de 16de eeuw.

Het meest gekende bouwwerk van Boadilla is echter de “*Rollo jurisdiccional*”, een stenen pilaar uit het einde van de 15de eeuw, in laat-gotische stijl, versierd met gotische ornamenten en pelgrimsschelpen. De pilaar is meer dan zeven meter hoog, heeft een achthoekige doorsnede en staat op een voetstuk van vijf trappen.

Hier werden de misdadigers vastgeketend aan een ijzeren halsring, om goed gezien te worden door de gehele volksgemeenschap, alvorens overgeleverd te worden aan de landrechter van Castrojeriz, waarvan Boadilla afhankelijk was. Soms werd de uitgesproken lijfstraf toegediend aan deze pilaar, om te dienen als afschrikkend voorbeeld voor de lokale bevolking. Dit was een klassieke gewoonte in de late middeleeuwen.

Deze “*rollo jurisdiccional*” werd uitgeroepen tot “Monumento Nacional”.

Fromista: San Martín

1971, nr. 1724

In Fromista treft men een van de puurste, vroegste en meest Franse van alle romaanse kerken langs de pelgrimsroute naar Santiago de Compostela.

Het is de kerk van San Martín, die in 1066 door de weduwe van Sancho de Grote van Navarra werd gesticht. Vanaf 1118 sloot San Martín van Fromista zich aan bij de orde van Cluny.

De oostzijde met zijn drie absiden, die door sommigen aan de architect van de kathedraal van Jaca wordt toegeschreven, ligt aan een middenschip met een tongewelf en twee zijbeuken. De zijbeuken zijn precies even hoog als het middenschip, zodat er dus geen triforium of lichtbeuk is. De dwarsbeuk reikt aan beide zijden niet verder dan de zijbeuken, en wordt aan een zijde geflankeerd door een achthoekige toren die aan de toren van Irache doet denken. Aan de westgevels staan twee gladde, ronde traptorens.

De kraagstenen en kapitelen in het gehele gebouw zijn bewerkt, hoewel een groot aantal kapitelen bij een restauratie die duurde van 1896 tot 1904 onder handen zijn genomen en niet meer oorspronkelijk zijn. Ter herkenning werden de gerestaureerde kapitelen op de abacus van de letter “R” voorzien. De meest voorkomende motieven in de kraagstenen en kapitelen komen uit de vegetale wereld. Er zijn echter ook afbeeldingen uit de dierenwereld, zoals de merkwaardige voorstelling van de fabel van de vos en de raaf. De scènes met menselijke figuren zijn niet altijd vatbaar voor een eenvoudige interpretatie. Men ziet er afbeeldingen uit het Oude Testament, zoals Adam en Eva, maar ook werklieden die een ton dragen, vechtende mannen, enz...

Dat het gebouw als geheel weinig opwindend is, wordt door deze drastische restauratie verklaard, maar ook door het feit dat de kerk nu een museum is, en er geen missen meer worden opgedragen.

De afmetingen bereiken de volmaaktheid, het oorspronkelijke beeldhouwwerk uit de 11de eeuw is schitterend, en de geometrische eenvoud van de vormen is uitermate bevredigend, maar het geheel heeft een eerder kille perfectie, terwijl de warmte die doorgaans met de romaanse bouwstijl wordt geassocieerd hier ontbreekt.

*Wij gaan nu verder westwaarts, doorheen de Tierra de Campos en de Castiliaanse provincie León.
Wij zien achtereenvolgens Sahagún, León, Astorga, Ponferrada en Villafranca del Bierzo.*

Sahagún: San Tirso

1971, nr. 1724

Deze kleine stad van 4000 inwoners ontleent zijn naam aan de heilige Facundus - Santfagund, samengetrokken Sahagún - die tijdens de regering van keizer Diocletianus als martelaar stierf bij de Cea, het riviertje waaraan Sahagún ligt. Koning Alfonso III van Asturië liet hier in 904 een klooster stichten, en Alfonso VI schonk dit klooster aan de cluniacenzers, die het tot een centrum van hun orde maakten.

Van dit klooster, waaromheen Sahagún ontstond, schiet er thans maar weinig over: een grote arcade, en een vervallen klokketoren.

Achter de overblijfselen van het klooster verrijst de prachtige toren in mudéjar-stijl van de 12de eeuwse San Tirso, drie verdiepingen hoog, elke verdieping opengewerkt met arcaden. Achter die toren zien wij drie fijngelede absiden. Het ensemble van toren, absiden en kerk is van baksteen, een bouw materiaal dat in deze streek ruimer voorhanden was dan natuursteen. Binnen zijn de drie schepen gescheiden door hoefijzerbogen.

De roem van Sahagún in de geschiedenis van de Spaanse architectuur houdt verband met het feit dat vaklieden vanuit het Islamietische Spanje hierheen trokken en met behulp van het hier gebruikte baksteen de zo typische baanbrekende mudéjar-bouwwerken vervaardigden. De “*mudéjares*” is een Arabische term die letterlijk betekent “zij die toestemming hebben om te blijven”. Het waren de Islamieten die na de Reconquista tegen betaling het recht genoten te blijven en hun geloof te belijden.

Deze tolerante houding bestond tot 1525: dan werden zij voor de keuze gesteld zich te bekeren of te emigreren. Zij waren veelal afkomstig uit kringen van geleerden en kunstenaars, en zij zijn het die aan veel Spaanse bouwwerken uit de gotische periode met hun subtiel metselwerk een exotisch, oosters tintje meegaven.

Thans is Sahagún, vroeger de belangrijkste rustplaats tussen de grens van de provincie León en de stad León op de pelgrimsroute naar Santiago de Compostela, eerder vervallen en haveloos, behorend tot een verdwijnend Spanje.

León

1968, nrs. 1530/1532

1900ste verjaardag van de stichting van León door het zevende legioen

Het centrum van León, de hoofdstad van de gelijknamige provincie, ligt tussen de rivieren Bernesga en Torio. León is van oorsprong een Romeinse stad, en de naam León is een verbastering van het Latijnse “*Legio VII Gemina*”, een legioen dat hier in 68 p.C. was gestationeerd door keizer Galba.

Koning Ordoño II (914-925) verhef León tot hoofdstad van het koninkrijk Asturië-León. De stad beleefde zijn gloriejaren in de 11de eeuw, toen de koningen van hun hoofdstad een belangrijk politiek, cultureel en spiritueel centrum maakten. Tot in de 13de eeuw was León een van de belangrijkste steden in het christelijke noorden van Spanje.

De aftakeling begon al in de 13de eeuw, toen León en Castilië zich definitief verenigden, en het Spaanse hof door Pedro I el Cruel in de 14de eeuw naar Sevilla werd verplaatst.

León heeft lange tijd de omvang behouden die het in zijn bloeitijd had. Het heeft zijn oorspronkelijk gezicht voor het grootste deel weten te bewaren. Zelfs de verdedigingsmuren die Alfonso XI in 1324 liet bouwen staan er nog. Pas in de 20ste eeuw breidde de stad zich aanzienlijk uit. Oud en nieuw gaan in León harmonisch samen: de moderne stad sluit vrijwel naadloos aan bij het historische centrum. Dit maakt León tot een vrij kleine en aangename stad.

León was een van de voornaamste haltplaatsen op de Camino de Santiago. De stad bezit een prestigieus trio van monumenten, die een grote rol gespeeld hebben in de lange historie van de pelgrimsroute naar Santiago de Compostela: eerst San Isidoro, dat dienst deed als koninklijk pantheon en dat omwille van zijn schitterende fresco's uit de 12de eeuw de Sixtijnse kapel van de romaanse kunst genoemd wordt. Dan de door gebrandschilderde ramen helder verlichte gotische kathedraal, en uiteindelijk het Hostal de San Marcos, in renaissance-stijl.

León: de kathedraal

1964, nr. 1275

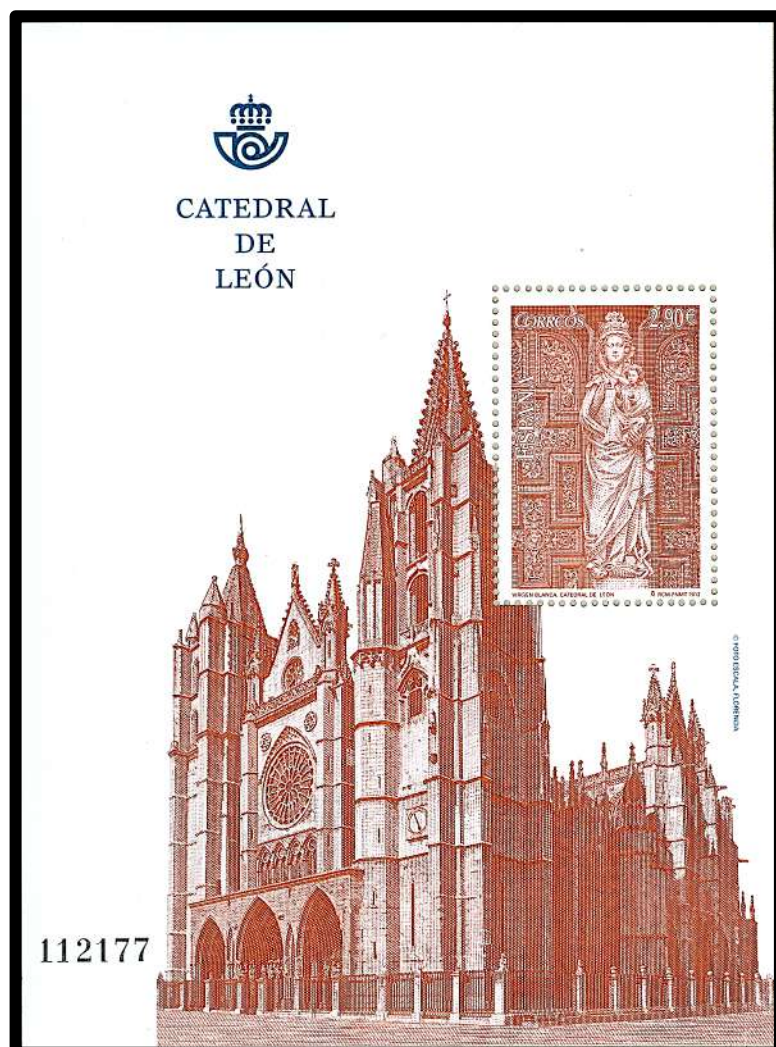
1983, nr. 2341

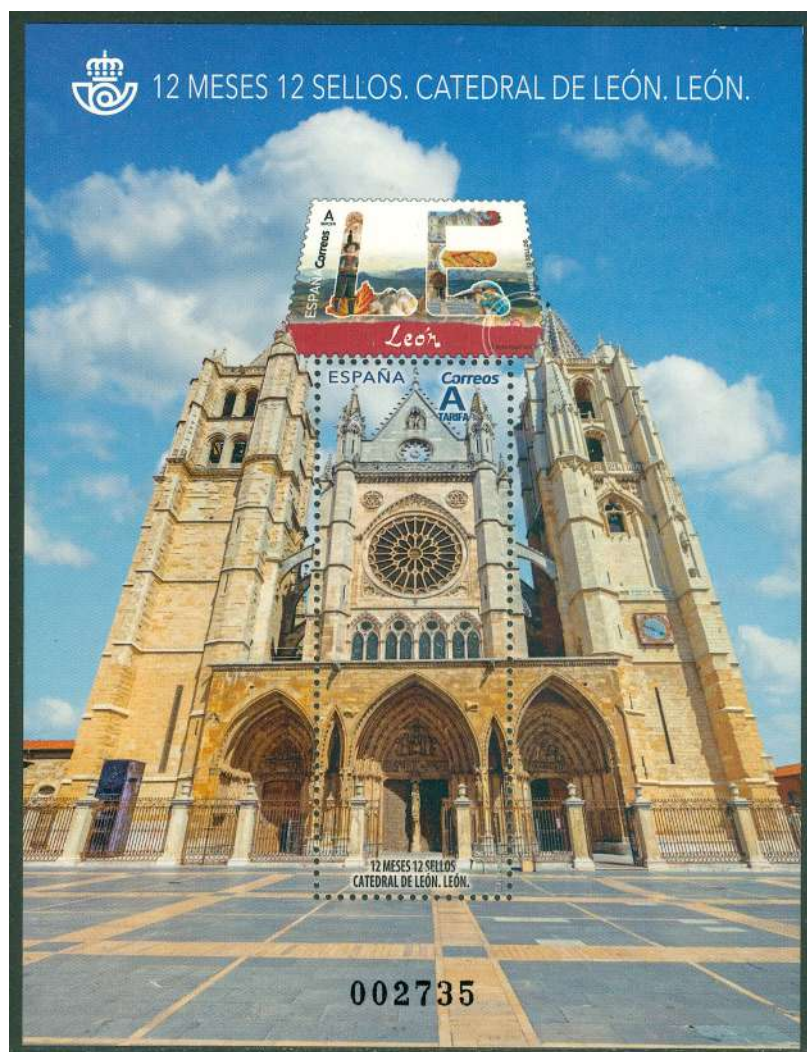
1938, zegel uit blok 5

2003, blok 118

2012, blok 219

2018, F4963

Op de plek waar eens de thermen stonden van het 7de legioen, en later het paleis van Ordoño II, begon in 1255 de bouw van de Santa María de Regla, de meest Franse kathedraal van Spanje, ook wel de kerk van het licht genoemd. De kathedraal verdient deze benaming omdat zij, in tegenstelling tot de meeste Spaanse kerken, die een donkere en gesloten indruk maken, helder verlicht wordt door talrijke gebrandschilderde ramen. De oudste glazen dateren uit de 13de eeuw. Het grondplan is gebaseerd op dat van de kathedraal van Reims, de opbouw op die van Amiens. Onder de bouwmeesters kunnen wij er één met zekerheid identificeren: Guillaume de Rouen.

Fragiel door de vele ramen, stortten gedeelten van de kerk in gedurende de eeuwen die volgden. Pas aan het einde van de 19de eeuw werd de kerk afdoende gerestaureerd en versterkt.

De hoofdingang bevindt zich in de westgevel. Tussen de twee torens van ongelijke hoogte bevinden zich drie portalen. Zij hebben elk een naam: de *Puerta de San Juan de Regla*, de centrale *Puerta de Nuestra Señora la Blanca* en de *Puerta de San Francisco*. Tussen de deuren van het middelste portaal staat het beeld van de Virgen Blanca, de Witte Madonna, aan wie de kerk gewijd is. Links van haar ziet men de heilige Jacobus, die iedere pelgrim aan wil raken. Aan de andere zijde van de deuren staan apostelen en profeten. Op de balk boven de deur is het Laatste Oordeel afgebeeld. In het tympanon troont Christus als majesteit.

Ook in het zuidelijk dwarsschip heeft de ingang drie portalen. Hier staat het standbeeld van de heilige Froilán, patroon van het bisdom, tussen de deuren van het middenportaal en in de tympanen.

In het noordelijk dwarsschip ligt het portaal dat toegang geeft tot de kloosterhof. In de middenstijl staat het beeld van de Virgen del Dado, d.w.z. van de dobbelsteen. Een legende vertelt dat een dobbelaar die verloren had zijn stenen naar de maagd wierp, die bloedde toen zij geraakt werd.

De kloostergang, oorspronkelijk gotisch, maar door Juan de Badajoz in de 16de eeuw verbouwd in renaissance-stijl, wordt gesierd door fresco's en fraaie kapitelen.

Het museum, in drie zalen naast de kloostergang, bezit onder meer het parchtige 14de eeuwse beeld van de apostel Johannes die Maria steunt, een kruisbeeld door Juan de Juni en een mozarabische bijbel verlucht met prachtige miniaturen.

León: Hostal de San Marcos

1971, nr. 1722

1976, nr. 1980

Het gebouw heeft een opvallend lange, horizontaal lijkende voorgevel, aan de rechterzijde afgesloten door een kerk, aan de linkerzijde door een lage toren. De gevel lijkt zo horizontaal omdat hij is opgebouwd uit twee duidelijk gescheiden, boven elkaar liggende friezen van nissen en vensters.

Het werd gebouwd tussen 1513 en 1549 in plateresco-stijl, onder leiding van Pedro de Larrea, Martín de Villareal en Juan de Orozco. Omdat deze stijl een afkeer heeft van leegte, zijn alle panelen van de gevel afgewerkt met decoratieve elementen. Zo bestaat de onderlijst uit een groot aantal medaillons met de hoofden van Spaanse koningen, bekende Romeinen en bijbelse figuren.

In de loop der eeuwen heeft het complex, oorspronkelijk een commanderij van de geestelijke ridderorde van Santiago, vele bestemmingen gehad. Tijdens de Spaanse burgeroorlog diende het als gevangenis, maar het is bijvoorbeeld ook een cavaleriekazerne geweest. Na een grondige restauratie kreeg het gebouw in 1965 zijn huidige functies van parador, kerk en provinciaal oudheidkundig museum.

De voorgevel van de laat-gotische kerk is afgewerkt met talloze jakobsschelpen. In het interieur is vooral het priesterkoor te vermelden, met fraai gesneden stoelen, vervaardigd door Juan de Juni en Guillermo Doncel. De kloosterhof, evenals de monumentale sacristie, is gebouwd door Juan de Badajoz.

Tot het kostbaarste bezit van het *Museo Arqueológico Provincial* behoren een 11de eeuwse ivoren kruisbeeld, de *Cristo de Carrizo*, vervaardigd door Carrizo de la Ribera, en nog een ander kruisbeeld uit de 10de eeuw, een geschenk van koning Ramiro II aan het klooster van Peñalba de Santiago.

León: San Isidoro

2013, nr. 4519

1964, nr. 1207A

1975, zegel uit blok 25
De kelk van Doña Urraca

1972, nrs. 1969/1970

In 636 stierf de Hispano-Romeinse bisschop van Sevilla, de heilige Isidoro, geleerde en kerkvader. Tijdens de Moorse overheersing rustte zijn gebeente in “ongewijde” grond, en toen in 1063 bij toeval de stoffelijke resten van de heilige in Leónese handen vielen, gaven koning Fernando I en zijn echtgenote doña Sancha opdracht tot het bouwen van een grafkerk. Met dit gebaar wilde de koning tevens duidelijk maken dat hij zichzelf zag als de opvolger van de christelijke Wisigotische koningen, en als zodanig rechten kon doen gelden als heerser over geheel Spanje.

Van de romaanse basiliek, die in 1149 werd voltooid, is weinig meer over als gevolg van talloze uitbreidingen en verbouwingen. Belangrijker is het gebouw als pantheon voor de koningen van León: het “Panteón de los Reyes”. De grafkamer bevat de tombes van 11 koningen, 12 koninginnen, en 21 prinsen en edellieden.

Het plafond van deze grafkamer uit de 12de eeuw is beschilderd met zeldzame, goed bewaarde fresco's. Er zijn taferelen bij uit het Oude Testament, de Apocalyps, het leven van Maria en Christus, maar ook allegorische voorstellingen van de maanden en scènes uit het leven van boeren en jagers. Men spreekt van de Sixtijnse kapel van de romaanse schilderkunst.

De schatkamer bevat voornamelijk edelsmeedwerk, zoals een reliekschrijn uit Limoges, en de unieke dubbele kelk van koningin Urraca (die afgebeeld is op de zegel), maar ook email- en ivoorsnijwerk.

Astorga: de kathedraal

1971, nr. 1721

2000, nrs. 3267/3268

Astorga ligt op een kleine heuvel, en is nog steeds door oude, uit de Romeinse tijd daterende stadsmuren omgeven. Het was ooit de hoofdstad van een kleine provincie, maar het werd in de 13de eeuw met León samengevoegd, en is sindsdien een rustig, traditioneel stadje gebleven. Het was wel een belangrijke halte op de pelgrimsweg naar Santiago de Compostela.

De kathedraal staat op de plek waar zich al in de Romeinse tijd een kerk bevond, in 1093 vervangen door een nieuw godshuis.

Met de bouw van de huidige kathedraal werd begonnen in 1471, op basis van ontwerpen die vermoedelijk afkomstig waren van Juan Gil de Hontañón, wiens zoon in de daaropvolgende eeuw enige tijd het werk overnam. De bouw duurde voort tijdens de barok, en was pas voltooid tegen het einde van de 18de eeuw, toen de neoklassieke sacristie gebouwd werd.

Het ongetwijfeld meest in het oog springende deel van het gebouw is het barokke fronton op de westgevel, een torenhoge constructie van een buitengewoone ornamentale complexiteit, die uitrijst boven het portaal dat volledig bedekt is met ingewikkelde sculpturen.

Een typisch kenmerk van de barok in dit gebied - het is een kenmerk dat later met veel succes naar Latijns-Amerika werd geëxporteerd - vormen de zogenaamde “*columnas ajarronadas*”, zuilen waarvan de schachten rondom versierd zijn met een reeks banden van acanthusbladversieringen en andere bolvormige ornamentatie.

Het laat-gotische interieur in grijs-groene steen biedt een stoffige, levenloze aanblik en is voornamelijk interessant vanwege het renaissancistische hoogaltaar, het meesterstuk van Gaspar Becerra, een Andaloesische kunstenaar die zijn vak in Italië leerde.

Vlak bij de kathedraal ligt het bisschoppelijk paleis, het belangrijkste werkstuk van Antonio Gaudí buiten Catalonië.

Ponferrada: het kasteel

1967, nr. 1471

De levendige hoofdstad van El Bierzo ontleent haar naam aan de “*pons ferrata*”, de brug die op last van de bisschop van Astorga aan het einde van de 11de eeuw ten behoeve van de pelgrims naar Santiago de Compostela gebouwd werd over de Río Sil.

Koning Fernando II (1157-1188) schonk de nederzetting bij de brug aan de orde van de tempeliers, die in 1178 begonnen met de bouw van een enorme burcht op de hoge oostelijke oever van de Río Sil.

Het oudste deel - *el castillo viejo* - is in romaanse stijl. In de 14de eeuw gebeurden uitbreidingen en verbouwingen, in gotiek. Totdat het in 1811 door de Fransen werd beschadigd, was het kasteel in perfecte conditie.

De toegang tot dit “*Castillo de los Templarios*” is indrukwekkend: een hellend pad leidt naar een enorme voorburcht, bekroond door transen en torens, waarbij een zware muur aansluit. Achter deze stoere façade ligt een groot grasveld van 8.000 m², met hier en daar een fragment van het eens zo grote kasteel, waarvan de bouwmaterialen in de 19de eeuw werden gebruikt voor de aanleg van gemeentelijke gebouwen, onder andere de “mercado”, de overdekte markt.

Met zijn torentjes en zijn fantasievolle pekneuzen is het nog steeds een leuk gebouw om te bezoeken, hoewel het zo gerestaureerd is, dat het meer op een Disney - model lijkt dan op een echt militair gebouw.

Villafranca del Bierzo

1971, nr. 1720

Villafranca del Bierzo ligt op de scheiding van de vruchtbare Bierzo-vallei en het Cantabrisch gebergte. Het stadje was van oudsher een rustplaats voor de pelgrims naar Santiago de Compostela, voor zij door het dal van de Valcarce en over de pas van Pedrafita naar El Cebrero in Galicia trokken, waar zich op de berg een befaamd gasthuis bevond.

Zieke pelgrims die de reis naar Santiago de Compostela niet konden volbrengen, kregen in Villafranca de volle aflat die anders alleen aan het eindpunt van de bedevaart werd verleend.

De plek waar deze aflat verstrekt werd, was de “Puerta del Perdón” van de kleine romaanse Santiagokerk. Waarschijnlijk werd deze kerk vanaf 1186 opgericht op vraag van Don Fernando, bisschop van Astorga, maar de werken duurden tot in de 13de eeuw.

Dit kerkje heeft één abside, en is in architectonisch en decoratief opzicht vrij simpel te noemen. Bijna al het beeldhouwwerk is geconcentreerd op het indrukwekkende noordportaal, de Puerta del Perdón. Dit sterk verweerde beeldhouwwerk bevindt zich op de kapitelen en de vier deurbogen, en bestaat uit taferelen met de Driekoningen en de Kruisiging, en een krachtige Christus als koning op de sluitsteen van de boog.

Het nogal kale interieur van de kerk bevat onder meer in het westelijk deel een primitieve romaanse doopvont die versierd is met schelpmotieven.

*Wij verlaten nu Castilië en komen Galicië binnen, met eerst de provincie Lugo. Wij bezoeken eerst San Julián de Samos, en gaan dan langs Paradela naar Santiago.
Wij maken, zoals veel pelgrims, een omweg langs de stad Lugo.*

San Julián de Samos

1960, nrs. 999/1001

De geschiedenis van de kloostergemeenschap van Samos gaat terug naar de zesde eeuw, in het tijdperk van de Wisigoten. Na een periode van verval gaf Ermefredo, bisschop van Lugo, in 655 de opdracht het klooster te herbouwen. De monniken volgden eerst de regel van St. Fructuosus, later die van St. Benedictus.

Alfonso II, koning van Asturië, werd er opgevoed en beschermd. Als dank overlaadde de koning later de kloostergemeenschap met giften en privileges.

Bij de Islam-invasie van Spanje werd Samos een toevlucht voor veel monniken uit het zuiden, zoals uit Cordoba. Maar door zijn grote rijkdom werd Samos dikwijls het slachtoffer van de hebzucht van de lokale adel en van de bisschoppen van Lugo.

In de 10de eeuw werden de kloosterregels van St. Benedictus ingevoerd, en vanaf de 12de eeuw werd het kloosterleven hervormd naar het model van Cluny. Vanaf dan genoot Samos weer van de bescherming en van de giften van de opeenvolgende koningen van Castilië.

In 1558 werd Samos geteisterd door een felle brand, gevolgd door een langzame heropbouw.

Het klooster heeft veel te lijden gehad in de eerste helft van de 19de eeuw, eerst door de veldtochten van de Franse legers van Napoleon, dan, vanaf 1836, door de “desamortización” van Mendizabal. Het is pas in 1880 dat de restauratie van Samos begon, zowel van de gebouwen als van het religieus leven.

In Samos vinden wij, als gevolg van de progressieve heropbouw na de brand in de 15de eeuw, zeer uiteenlopende bouwstijlen. De kerk, begonnen in 1604, is vooral barok. De grote kloostergalerij - een van de grootste van Spanje - is gebouwd in de stijl van de laat-renaissance, terwijl de kleine kloostergalerij, die vroeger voltooid was, nog de kenmerken vertoont van de gotische stijl.

Paradela: de Cruceiro

1999, nr. 3187

Het “*Ayuntamiento de Paradela*” is een eerder bergachtige streek gelegen tussen het dal van de Río Miño in het westen, en de Sarria-vallei in het oosten.

Paradela bestaat uit 18 parochies, en telt ongeveer 3.300 inwoners. Het belangrijkste dorpje is Pacios.

Het is een belangrijke plaats op de weg naar Santiago de Compostela, en reeds in 950 werd deze plaats vermeld in de kronieken van de pelgrimstochten.

De *Camino de Santiago* leidde tot het ontstaan van talrijke kloosters, kerken, en kapellen, die nu nog steeds een groot artistiek en historisch belang hebben. Niet minder dan 7,3 km. lang is het gedeelte van de Santiago-weg lopend over het grondgebied van Paradela.

De zegel toont een zicht van de parochie San Miguel de Paradela: naast het kerkje van San Miguel staat een van de mooiste “*Cruceiros*” van de streek, gekend onder de naam “*Cruceiro de Adro*”. Een Christus en een “*Mater Dolorosa*” staan boven op een monolithische zuil, die rijkelijk versierd is met motieven uit de passie van Christus.

De meest moedige pelgrims, om het laatste greintje penitentie uit te voeren of om de ultieme aflaat te verdienen, deden nog een kleine omweg langs de stad Lugo.

Lugo

1976, nrs. 2002/2004

Tweeduizendste verjaardag van Lugo

Lugo is een zeer oud centrum van de Keltische bevolking. Getuige hiervan is de Keltische oorsprong van zijn naam: Lug. De Romeinen, die de stad Lucus heetten, maakten er een defensieve enclave van, beschermd door een imposante omwalling.

In de vijfde en de zesde eeuw vonden te Lugo concilies plaats. De stad werd herhaalde malen verwoest, o.a. door de troepen van de Moor Muza, in 714. De stad werd herbouwd en herbevolkt onder koning Alfonso I van Asturië in het midden van de achtste eeuw, en de bisschop Odoario stichtte er een eerste kathedraal.

De stad werd opnieuw verwoest door de Noormannen, en moest wachten tot het einde van de 11de eeuw, onder koning Alfonso VI van Asturië, om een nieuwe bloei te kennen.

Na Avila is Lugo de belangrijkste volledig ommuurde stad, maar er zijn duidelijke verschillen. Zo woont slechts een deel van de ongeveer 80.000 “*Lucenses*” binnen de muren, want de stad is later aanzienlijk uitgebreid. De muren gaan dan ook schuil achter de bebouwing van de buitenwijken. Binnen deze wallen, waarvan de fundamenten al door de Romeinen werden gelegd, is het stadsbeeld niet onaantast gebleven, zoals dit wel het geval is in Ávila. Bovendien zijn de muren minder hoog (11 m.), geringer in lengte, en flink aangetast door verwerking. Opvallend is ook het klein aantal poorten.

Lugo: De Romeinse wallen

2001, nr. 3405

2010, nr. 4238

De Romeinse wallen van Lugo, het vroegere Lucus Augusti, zijn de best bewaarde van het Iberisch schiereiland. De originele configuratie ervan is praktisch ongewijzigd gebleven tot nu. Het geheel beantwoordt volledig aan de defensieve normen vooropgesteld door de Romeinse architect Marcus Vitruvius.

De omtrek ervan bedraagt 2117 meter. De breedte is gemiddeld 4,20 meter, maar op sommige plaatsen gaat het tot 7 meter! De hoogte schommelt tussen de 8 en de 12 meter.

Ten tijde van de Romeinen waren er in totaal 85 torens. Nu telt men er nog 71, waarvan er zestig een cirkelvormige plattegrond hebben, en elf een vierkantige plattegrond. Van deze 71 torens zijn er 46 die praktisch intact de eeuwen getrotseerd hebben vanuit de Romeinse tijd tot nu. De torens waren zodanig opgesteld, dat er geen dode hoeken in de verdediging waren: Vitruvius kan in die optiek werkelijk beschouwd worden als de voorloper van Vauban.

De materialen die gebruikt werden voor het optrekken van deze wallen zijn de klassieke bouwmaterialen van de streek van Lugo: granieten blokken en platte leistenen. Het geheel werd gevoegd met een cement dat samengesteld werd uit een mengsel van aarde, keitjes, en water.

Nu zijn er tien poorten in de wallen, die toegang geven tot de oude stad. Ten tijde van de Romeinen waren er vijf ingangen.

Ten tijde van de Romeinen was het defensief complex nog versterkt door een gracht voor de wallen, die een twintigtal meter breed was, en vier meter diep.

Lugo: de kathedraal

1971, nr. 1719

2019, nr. 5080

1969, nr. 1583

Kapiteel van de noordelijke gevel

De kathedraal is de belangrijkste bezienswaardigheid van Lugo. De kerk werd gesticht in 1129, met als eerste architect meester Raimundo de Monforte, maar pas voltooid in de 18de eeuw. Men vindt er dus zowel elementen van de initiële romaanse stijl, als latere toevoegsels in gotiek, renaissance, barok en neo-klassiek. Spijts deze disparate bouwstijlen is deze kerk toch een harmonisch ensemble geworden.

Het oudste deel is het 12de eeuwse romaanse noordportaal, waarvan het tympaan versierd is met een indrukwekkende, majestueuze Christusfiguur. Eronder ziet men een voorstelling van het laatste avondmaal.

De *Capilla Mayor*, omgeven door een kapellenkrans, dateert van de 14de eeuw, maar werd herbouwd in 1762. In dit hoogkoor bevindt zich een groot altaar met weelderig tabernakel.

In het rechter dwarsschip bevindt zich een groot retabel, van de Nederlander Cornelis de Holanda, in plateresco-stijl uit 1534.

De mooiste barokelementen zijn de kloosterhof en de kapel die het koor verlengt. Deze kapel uit de 18de eeuw is een werk van Fernando Casas y Novoa, die ook de auteur is van de gevel van het Obradoiro van Santiago de Compostela. In deze kapel wordt de “Virgen de los Ojos Grandes”, d.w.z. de Maagd met de grote ogen, vereerd. Dit 12de eeuwse Mariabeeld met kind stelt de beschermvrouw van Lugo voor.

De voorgevel, het jongste deel van de kathedraal, stamt uit de tweede helft van de 18de eeuw, en is gebouwd in classicistische stijl.

Lugo: de Praza do Campo (Plaza del Campo)

1973, nr. 1784

Aan het einde van de Calle de Obispo Basulta, een kort straatje dat vertrekt van de Plaza de Santa María, waar de kathedraal en het bisschoppelijk paleis zich bevinden, ligt de Plaza del Campo. Het is een sfeervol pleintje, driehoekig van vorm, met oude huizen met arcaden op twee van de drie zijden. Enkele van de zuilen en kapitelen zijn nog afkomstig van de eerste gebouwen die op deze plaats stonden, waar eens het Romeinse forum van Lugo gelegen was.

In het centrum van het pleintje bevindt zich een fontein, bekroond met het standbeeld van de heilige Vicente Ferrer (1350-1419), een heilige die zich vooral berucht gemaakt heeft door zijn buitengewoon intolerante houding ten opzichte van Joden en Islamieten. Het is de bisschop en dominikaan Francisco Izquierdo y Távira, grote weldoener van Lugo, die deze fontein in 1754 liet oprichten. Het water was vroeger afkomstig van Castiñeiro, en kwam aan de fontein via de Romeinse aquaduct.

De Plaza del Campo - of Praza do Campo, in de taal van Galicia - is het hoekje van Lugo dat het best zijn middeleeuws karakter bewaard heeft. Vanuit deze plaats vertrekken vier typisch medievale straatjes.

Palas de Rei : de kerk San Salvador de Vilar das Donas

2025, nr.

De kerk van San Salvador de Vilar das Donas is gelegen op het grondgebied van de gemeente Palas de Rei, tussen Lugo en Santiago de Compostela.

Rond 1140 werd daar een klooster gebouwd door de lokale familie Arias Pérez de Monterroso. Op het einde van de 12de eeuw werd het door Juan Arias geschonken aan de Orde van Santiago. In de volgende eeuwen werd het klooster een belangrijke plaats op de pelgrimsweg naar Santiago de Compostela. Het klooster kende echter een langzaam verval, en werd in de 18de eeuw een gewone plattelandsparochie, afhankelijk van de gemeente Palas de Rei.

De kerk San Salvador werd tussen 1224 en 1245 in vier verschillende fasen gebouwd als kerk voor het klooster. Zij is in romaanse stijl gebouwd, maar vertoont ook duidelijke vroeggotische invloeden. De plattegrond is een Latijns kruis. De gevel heeft een halve cirkelvormige poort met vijf archivoltten die rijkelijk versierd zijn met romaanse en gotische motieven. Boven de poort torent een barokke klokkentoren. In het interieur bevinden zich grafmonumenten van ridders van de Orde van Santiago en leden van adellijke families uit de regio.

Het renaissancistisch altaarstuk van natuursteen, uit de 16de eeuw, toont een kelk in bas-reliëf waarrond de afname van Christus van het kruis en de mis op het moment van de consecratie worden afgebeeld, met op de achtergrond de instrumenten van de passie van Christus.

Zeer belangrijk zijn ook de muurschilderingen in de centrale apsis, die worden beschouwd als een van de belangrijkste picturale voorbeelden van Galicië, en die samen de “Galicische Sixtijnse Kapel” worden genoemd. Ze dateren uit het einde van de 14de en het begin van de 15de eeuw. Het belangrijkste thema ervan is de “Boodschap van de aartsengel Gabriël aan Maria.

Melide : de Cruceiro

2019, nr. 5082

Melide is gelegen halfweg tussen Lugo en Santiago de Compostela. Het dorp is vooral bekend om zijn *cruceiro*, beschouwd als de oudste van Galicië. Het gekendste element van het dorp is zijn *cruceiro* (Galiciaans voor kruisbeeld), die beschouwd wordt als de oudste van Galicië. Hij is te zien in volle centrum, in de Avenida de Lugo, naast de kapel van San Roque.

Deze *cruceiro* is een kruisbeeld, met een dubbelzijdig beeldhouwwerk. Aan de ene kant zien we het beeld van een zittende, baardloze Christus in volle majesteit, die de wonden van zijn kruisiging toont. Zijn hiëratische houding is typisch voor de romaanse stijl.

De ander kant toont Christus aan het kruis, met zijn moeder Maria, de heilige Johannes en een derde figuur, mogelijk Maria Magdalena. Dit beeldhouwwerk vertoont meer dynamiek, en verraadt een gotische oorsprong.

Men kent de afkomst van deze *cruceiro* niet. Soms wordt hij geassocieerd met de oude en verdwenen parochiekerk van San Pedro de Melide. Anderen linken hem aan het klooster van de Heilige Geest, omdat de stijl ervan sterke overeenkomsten vertoont met resten van het klooster die te zien zijn in de musea van Melide en van Pontevedra.

Men veronderstelt dat de *cruceiro* dateert uit de 14de eeuw. Het voetstuk en de steunpilaar waarop de *cruceiro* staat zijn echter van recente makelij, en passen niet zeer goed bij het venerable bovenstuk.

En eindelijk is de stad Santiago de Compostela, in de Galicische provincie A Coruña, in zicht!

1971, nr. 1718

Santiago de Compostela is in zicht!

Santiago de Compostela: de kathedraal

1937, nrs. 594/596

1943, nrs. 718/726

1954, nrs. 841/842

1961, nr. 1038

1971, nr. 1717

2016, nr. 4773

2003, nr. 3587

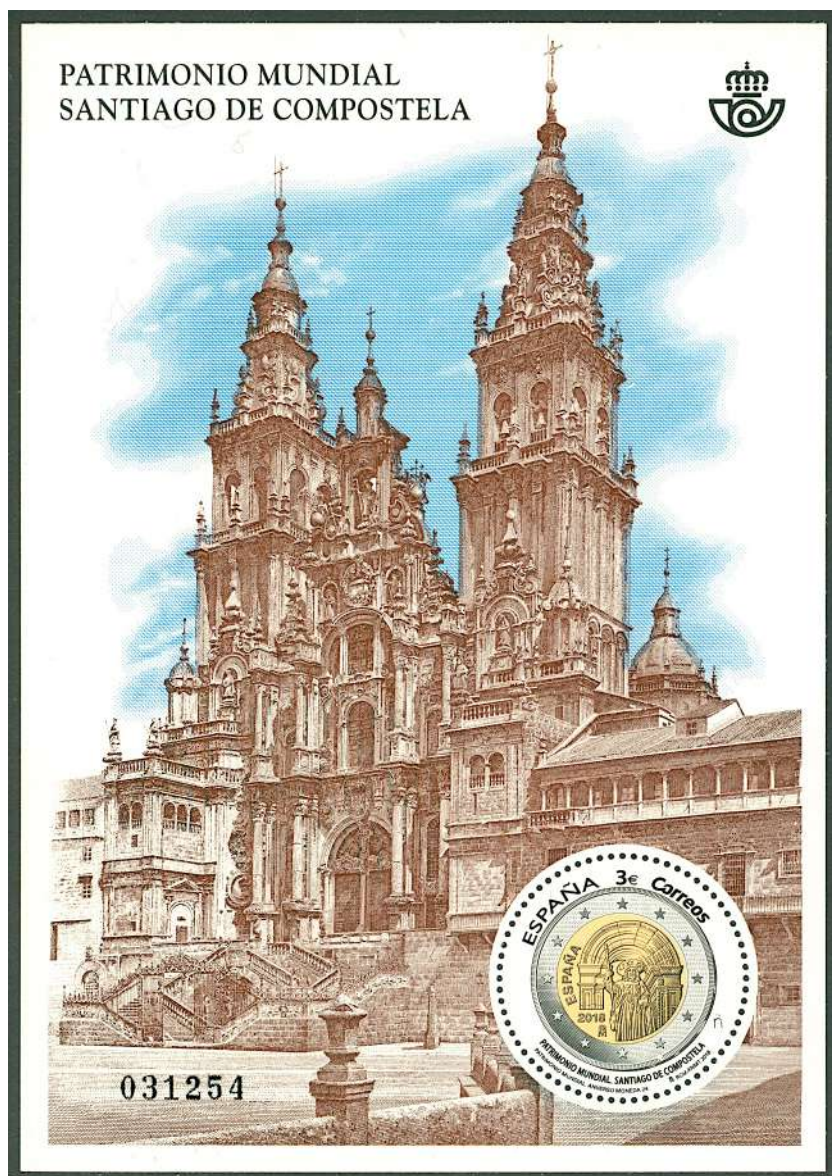
2010, nr. 4212

2004, nr. 3674

2012, blok 211

2018, F4939

Volgens de legende trok Jacobus de Meerdere na de kerstening van Judea naar het andere uiteinde van het Romeinse Rijk om vanuit de havenstad Iria Flavia, het huidige Padrón, zijn missie in Hispania te volbrengen. Na zeven jaar zou hij zijn teruggekeerd naar het Heilig Land, waar hij in 42 of 44 de martelaarsdood stierf.

Zijn lichaam zou door zijn volgelingen per schip naar Iria Flavia zijn teruggebracht. Daar werd het ergens in het binnenland begraven. Rond 812 of 813, zo vertelt de legende verder, werden herders door een ster geleid naar een plek waar zij het simpele graf herontdekten. Alfonso II liet er een kerk bouwen, en noemde de nieuwe nederzetting Compostela.

In 997 werd het stadje door Al Mansour geplunderd. In opdracht van de Heilige Stoel werd het herbouwd en verdoopt in Santiago de Compostela. Vanaf dat moment begon de onophoudelijke stroom van pelgrims, die getrokken werden door het mirakel van het graf dat de plundering van de stad ongeschonden had doorstaan en de successen van de reconquistadores, die de beeltenis van de apostel in het vaandel voerden.

De eenvoudige kerk van Alfonso II werd al in 899 vervangen door een basiliek. Na de ravage die Al Mansour liet aanrichten, moest begonnen worden met de bouw van een nieuwe kerk, waarvoor een anonieme Franse architect werd aangetrokken. De huidige gevel, de “Obradoiro”, een product van Fernando Casas y Novoa, rond 1750, in de weelderige stijl van de churrigueresco-barok, doet niet vermoeden dat het hier gaat om een kathedraal die gezien de periode waarin zij voltooid werd (1074-1211) tot de romaanse stijl moet behoren.

De barokarchitecten zijn wel zo verstandig geweest hun gevel voor de oorspronkelijke te plaatsen en deze romaanse schepping niet af te breken. Volkomen terecht, want de versieringen van de originele narthex, de “*Portico de la Gloria*”, behoren tot de hoogtepunten van de romaanse beeldhouwkunst in Europa. De magnifieke beelden zijn het werk van meester Mateo, de man die vanaf 1168 de leiding had bij de bouw van de kathedraal.

De opbouw van de kathedraal is onmiskenbaar romaans: kruisvormig, sober, robuust, en overdekt met een tongewelf met gordelbogen. Boven in de *Capilla Mayor* bevindt zich het beeld van de zittende apostel, uit de 13de eeuw. Een trap leidt naar de crypte, waar de relikwieën van Jacobus en zijn discipelen in een met zilver beslagen kist worden bewaard.

Santiago de Compostela: het Hospital Real

1976, nr. 1982

1983, nr. 2343

2018, nr. 4950

Dit gasthuis werd op last van “Los Reyes Católicos” Fernando en Isabel gebouwd in het begin van de 16de eeuw, en was bestemd voor de wat draagkrachtiger pelgrims. Het heeft nu een identieke bestemming: het is thans een vijf sterren-hotel, het “*Hostal de los Reyes Católicos*”. Het wordt algemeen beschouwd als een van de prachtigste paradores van Spanje.

De bouw ervan werd toevertrouwd aan Enrique de Egas, die eveneens in opdracht van het koninklijk paar de hospitalen van Toledo en Granada ontwierp, met als model het hospitaal van Milaan, van Filarete.

Het is gelegen aan de noordzijde van de Plaza del Obradoiro, links wanneer men kijkt naar de gevel van de kathedraal. De voorgevel is een typisch voorbeeld van de overgang van laat-gotiek naar renaissance. Deze voorgevel is voorzien van een prachtig portaal in plateresco-stijl. Dit portaal, dat thans wat ontsierd is door de glazen deur van het hotel, is eveneens van de hand van Enrique de Egas, en dateert uit de periode 1505-1511.

De beelden in het portaal zijn: links Adam, Santa Catalina en Johannes de Doper, rechts Eva, Santa Lucia en Maria Magdalena. Boven de poort zien wij de 12 apostelen en “Los Reyes Católicos” in medaillon. Nog erboven Christus, St. Jakobus, St. Petrus, de Madonna, St. Johannes en St. Paulus. Aan weerszijden van het portaal prijken grote wapenschilden van Castilië.

Het grote, weelderig ingerichte interieur bestaat uit een aantal rondom patio's aangelegde vleugels. Twee binnenplaatsen zijn in renaissance-stijl, de twee andere zijn barok.

De prachtige kapel is een echt juweel van de isabelino-stijl, een geslaagde combinatie van de ondergaande gotiek en de opkomende renaissance.

Santiago de Compostela: het Colegio de San Jerónimo

1995, nr. 2975

Het Colegio de San Jerónimo is gelegen aan de noordzijde van de Plaza del Obradoiro, de voornaamste plaats van Santiago de Compostela, waar eveneens de kathedraal te zien is. Wanneer men kijkt naar de gevel van de kathedraal ligt het Colegio aan de rechterkant ervan, rechtover het “*Hospital Real*”.

Het werd in 1501 gesticht door aartsbisschop Alonso III de Fonseca. Het werd opgericht op de plaats van het oude “*Hospital Viejo de Peregrinos*”, het eerste pelgrimshospitaal van Santiago dat reeds dienst deed in de tiende eeuw.

In 1665 werd het volledig verbouwd, en het college kreeg dan zijn 13de eeuwse romaanse voorgevel, afkomstig van het oude Hospital de Azabachería. In het tympaan troont de Moeder Gods. Op de bogen boven haar zijn elf heiligen te zien. Links naast de deuren staan de heiligen Jacobus, Johannes en Franciscus, en rechts Petrus, Paulus en Maurus, een martelaar uit de derde eeuw. Boven het portaal is het wapenschild van Alonso III de Fonseca te zien.

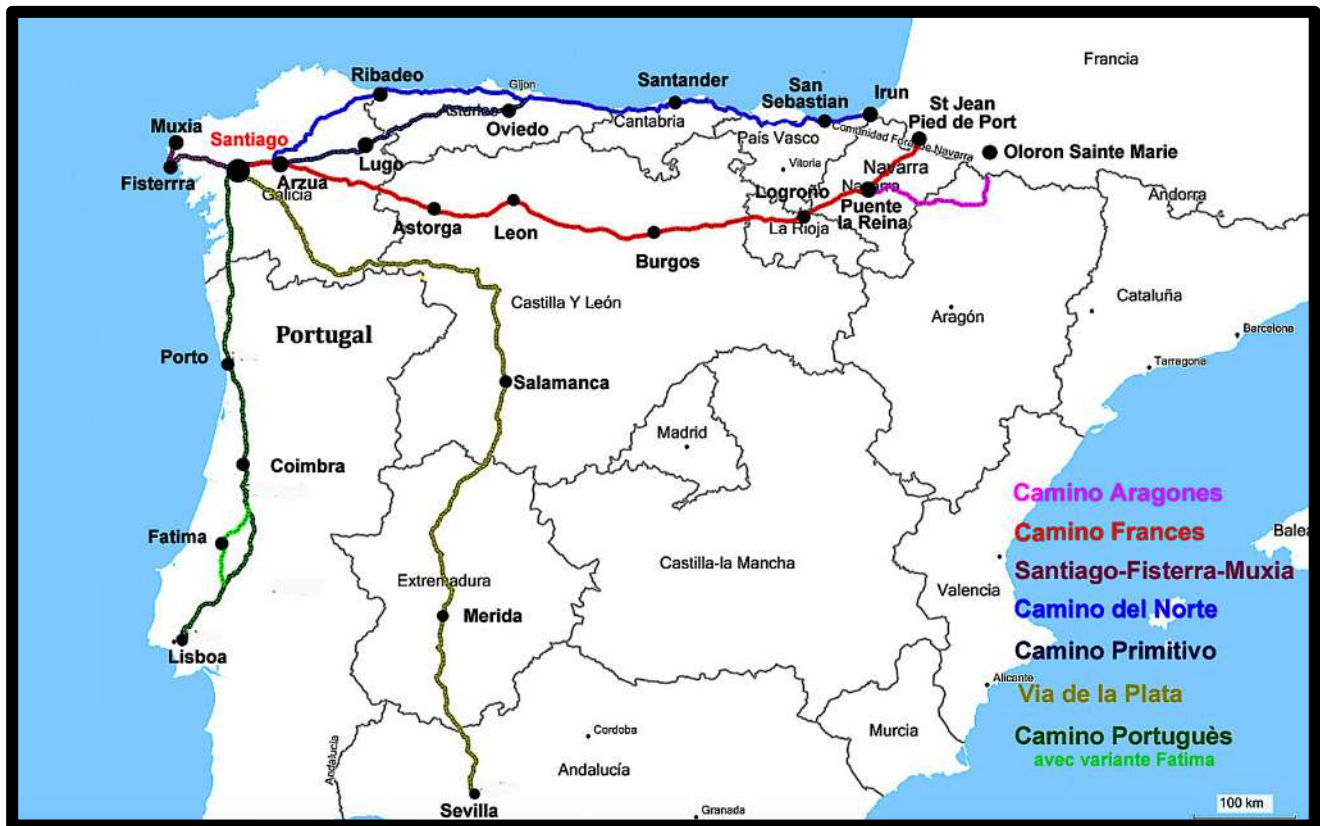
Het college zelf heeft een rechthoekige vorm en is opgebouwd rond een centrale patio. Het vormt een eenheid met een ander gebouw, het Colegio de Fonseca, in de Rua do Franco, eveneens gesticht door aartsbisschop Alonso III de Fonseca, en dat thans de farmaceutische afdeling van de universiteit herbergt.

Het Colegio de San Jerónimo is nu de zetel van het rectoraat van de universiteit van Santiago de Compostela.

De alternatieve routes

De Spaanse post geeft tussen 2018 en 2021 vier boekjes postzegels uit, over vier alternatieve routes om naar Santiago de Compostela te gaan.

De eerste twee boekjes (2018 en 2019) gaan over de kustweg (*Camino del Norte*) en de primitieve weg (*Camino primitivo*). Deze twee routes zijn duidelijk aangetoond op de volgende kaart.

De kustroute in het blauw en de primitieve weg in het zwart

Het boekje met vier zegels uitgegeven in **2018** toont beelden van de **kustweg**. De uitsnijding van de zegels geeft deze noordelijke kustlijn weer. Deze weg begint in Irún, en hij loopt, volledig langs de kust, doorheen het Baskenland, Cantabrië en Asturië. De voornaamste steden langs deze weg zijn achtereenvolgens San Sebastián (Donostia), Bilbao, Santander, Gijón en Oviedo. Na Oviedo hadden de pelgrims twee mogelijkheden:

- Ofwel de kust verlaten en verder gaan langs Lugo, om de traditionele weg te bereiken in Melide. Dit traject heeft de naam gekregen van *primitieve weg*.
- Ofwel de kust nog verder volgen tot in Ribadeo, en pas daar afzwenken naar het zuidoosten, om de klassieke weg te vervoegen in Arzúa, zeer dicht bij Santiago de Compostela.
-

Het boekje van 2018, over de kustroute (camino del Norte)

De zegel van het gedeelte in het Baskenland toont een detail van de abdij van Zenarruza, nabij Ziortza-Bolibar (Cenarruza - Puebla de Bolívar). Deze abdij is thans een klooster van de cisterciënzer-orde.

De stichting ervan dateert van het einde van de 10de eeuw, en er is een legende aan verbonden: een arend pikte een schedel mee uit een graf van een nabij gelegen kerkhof, en de abdij werd gebouwd op de plaats waar de arend de schedel liet vallen.

Onder invloed van de lokale adellijke families werd de abdij in 1379 een kapittelkerk, onder de voogdij van de bisschop van Calahorra. De kapittelkerk bleef bestaan tot in 1851, maar vanaf dan ging de toestand snel achteruit: het klooster was niet meer bewoond, en het gevolg was verwaarlozing, plundering van kunstschaten en vernielingen door brand.

Het herstel begon in de jaren 80 van de 20ste eeuw, dank zij het mecenaat van de provincieraad van Vizcaya en van het bisdom Bilbao, en in 1988 werd een aantal cisterciënzer-monniken getransfereerd van de abdij Santa María de la Oliva, in Navarra, naar het klooster van Zenarruza.

Thans wordt door deze kloosterlingen in de priorij een herberg opengehouden voor pelgrims op de weg van Santiago de Compostela.

De huidige kerk, in gotische stijl, dateert uit de 14de – 15de eeuw. Ze bevat een van de oudste en mooiste orgels van Baskenland. Boven het portaal prijkt een Christusbeeld, geflankeerd door twee musicerende engelen. Het is dit beeldhouwwerk dat te zien is op de zegel.

Het klooster zelf dateert uit de Renaissance. De poorten ervan vertonen de wapens van de families Múgica en Butrón.

2018, nr. 4953

De zegel van het gedeelte in Asturië toont de kerk van San Salvador de Valdediós, in Villaviciosa. Deze kerk, die beter gekend is onder zijn bijnaam “El Conventín”, dateert waarschijnlijk uit het einde van de 9de eeuw, onder het koningschap van Alfonso III van Asturië. De kerk bezit het typische basiliek-grondplan, met drie schepen, waarvan de middenste de breedste en de hoogste is. Vooraan is de kerk afgewerkt met rechthoekige absis-kapellen. De kapitelen zijn afgewerkt met vegetale motieven, maar in deze kapitelen en in de oude fresco's herkent men mozarabische elementen. Sommige constructie-elementen tonen al een zeer vroege evolutie naar de Romaanse stijl.

Reeds in 1931 werd deze kerk opgenomen in de lijst van historisch-artistieke monumenten.

Het klooster van Santa María de Valdediós, dat aanleunt tegen de kerk, dateert van 1200, en werd gebouwd op bevel van koning Alfonso IX van León. Aanvankelijk was het een cisterciënzerklooster, filiaal van het klooster Santa María de Sobrado, in de provincie van La Coruña. In 1522 werd het vernield door een grote overstroming, en praktisch volledig herbouwd.

Door de Franse invasie en vooral door de “desamortización” van Mendizábal in 1835 kwam er een einde aan het kloosterleven. Een poging om er nieuw leven in te blazen door enkele cisterciënzer-monniken te transfereren naar Santa María de Valdediós op het einde van de 20ste eeuw mislukte, en sinds 2009 is het klooster toegewezen aan de broeders van San Juan.

2018, nr. 4951

De zegel van het gedeelte in Cantabrië dat tussen toont de St. Juliana-kerk van Santillana del Mar.

Santillana del Mar, gelegen aan de westkust van Cantabrië, is in de volksmond beter bekend onder de naam van de “gemeente van de drie leugens”: ze is niet heilig (santa), niet vlak (llana) en ligt niet echt aan de zee (del mar).

Het grootste deel van Santillana del Mar leeft van het toerisme, in de eerste plaats door de nabijheid van de wereldberoemde grot van Altamira, met zijn prehistorische afbeeldingen van dieren.

De gemeente werd reeds in 1889 uitgeroepen tot beschermd erfgoed, wegens haar grote historische en artistieke waarde, hetgeen in 1943 bevestigd werd.

Zij heeft haar oorsprong in de middeleeuwen, wanneer een woonkern zich ontwikkelde rond de abdij van St. Juliana. De kapittelkerk van deze abdij is te zien op de zegel van 2018.

Deze kerk van de heilige Juliana is de voornaamste bezienswaardigheid van de gemeente. Zij is opgetrokken in de 12de eeuw in romaanse stijl, maar met talrijke latere verbouwingen, vooral in de 17de en 18de eeuw. Het bijgaande klooster dateert ook van de 12de eeuw.

De twee hoofdstraten van Santillana del Mar zijn volgebouwd met oude, prachtige paleizen uit vervlogen tijden, maar de charme van de stad ligt in zijn fraai geheel, waar het bijzonder prettig en romantisch is om te wandelen.

2018, nr. 4952

De zegel van het gedeelte in Galicië toont een beeld van Santiago de Compostela zelf: het “Hospital Real”.

Dit gasthuis werd op last van “Los Reyes Católicos” Fernando en Isabel gebouwd in het begin van de 16de eeuw, en was bestemd voor de wat draagkrachtiger pelgrims. Het heeft nu een identieke bestemming: het is thans een vijf sterren-hotel, het “Hostal de los Reyes Católicos”. Het wordt algemeen beschouwd als een van de prachtigste paradores van Spanje.

2018, nr. 4950

De bouw ervan werd toevertrouwd aan Enrique de Egas, die eveneens in opdracht van het koninklijk paar de hospitalen van Toledo en Granada ontwierp, met als model het hospitaal van Milaan, van Filarete.

Het is gelegen aan de noordzijde van de Plaza del Obradoiro, links wanneer men kijkt naar de gevel van de kathedraal. De voorgevel is een typisch voorbeeld van de overgang van laat-gotiek naar renaissance. Deze voorgevel is voorzien van een prachtig portaal in plateresco-stijl. Dit portaal, dat thans wat ontsierd is door de glazen deur van het hotel, is eveneens van de hand van Enrique de Egas, en dateert uit de periode 1505-1511.

De beelden in het portaal zijn: links Adam, Santa Catalina en Johannes de Doper, rechts Eva, Santa Lucia en Maria Magdalena. Boven de poort zien wij de 12 apostelen en “Los Reyes Católicos” in medaillon. Nog erboven Christus, St. Jakobus, St. Petrus, de Madonna, St. Johannes en St. Paulus. Aan weerszijden van het portaal prijken grote wapenschilden van Castilië.

Het grote, weelderig ingerichte interieur bestaat uit een aantal rondom patio's aangelegde vleugels. Twee binnenplaatsen zijn in renaissance-stijl, de twee andere zijn barok.

De prachtige kapel is een echt juweel van de isabelino-stijl, een geslaagde combinatie van de ondergaande gotiek en de opkomende renaissance.

Het boekje met vier zegels uitgegeven in **2019** toont beelden van de **primitieve weg**. Het is de oudste reisroute om in Santiago de Compostela te geraken. Na de kustweg gevolgd te hebben tot in Oviedo, gaan de pelgrims dan het binnenland van Asturië binnen en bereiken Galicië langs Lugo. Zij vervoegen de klassieke weg in Melide. Deze *Camino Primitivo* is 255 km lang.

Het boekje van 2019, over de primitieve weg (camino primitivo)

De eerste zegel toont de kathedraal van Oviedo.

Koning Fruela I van Asturië liet reeds in de achtste eeuw in Oviedo een kerk bouwen, gewijd aan San Salvador. Vandaar dat de huidige kathedraal nog steeds de San Salvador-kathedraal heet, alhoewel men in de middeleeuwen – en zelfs nu nog - meer sprak van Sancta Ovetensis.

Dit romaans heiligdom werd vanaf het einde van de 14de eeuw vervangen door een nieuwe kathedraal. Het heeft 140 jaar geduurd, van 1388 tot 1528, om op de plaats van de basiliek van Fruela I een flamboyant-gotische kathedraal te bouwen.

De hoofdgevel vertoont drie asymmetrische portalen, die helaas nogal beschadigd zijn. Het houtsnijwerk op de vleugels van het middenportaal, gewijd aan San Salvador en Santa Eulalia, de patroonheilige van Asturië, dateert uit de 18de eeuw. Zoals de meeste gotische kathedralen heeft de kerk de vorm van een latijns kruis met drie beuken en talrijke zijkapellen.

De grote toren, de enige van de twee geplande torens die daadwerkelijk opgericht werd, is in verschillende fasen opgebouwd. Hij werd tijdens de burgeroorlog opgeblazen, maar kon met succes herbouwd worden.

2019, nr. 5081

Interessant is de “Capilla del Rey Casto”, uit de 9de eeuw, maar volledig gereconstrueerd in de 18de eeuw. Het is het eerste pantheon van de Spaanse monarchie: negen urnen bevatten de resten van de eerste koningen van Asturië uit de 8ste en 9de eeuw, van Pelayo tot Alfonso II el Casto.

In de Capilla Mayor is het grote houten altaarstuk uit de 16de eeuw, een werk van Giralte de Bruselas (Gerard van Brussel) en Juan de Balmaseda, een van de mooiste en indrukwekkendste retabels van Spanje.

Vanuit de rechterdwarsbeuk bereikt men de Cámara Santa, die veruit de meeste belangstelling verdient. Deze schatkamer dateert uit de 9de eeuw, en maakte dus deel uit van de oorspronkelijke romaanse basiliek. Na een bomaanslag in 1934 moest zij weer steen voor steen worden herbouwd. De voornaamste schatten die men er kan bezichtigen zijn:

- De Arca Santa: een grote reliekschrijn uit cederhout en met zilver beslagen, van duidelijk Arabische oorsprong, en waarschijnlijk uit de 11de eeuw.
- Het houten en met edelstenen versierde “Cruz de los Ángeles” uit het begin van de 9de eeuw.
- De “Cruz de la Victoria”, uit het begin van de 10de eeuw.
- De “Caja de las Ágatas”, een schrijn in agaathout uit de 9de eeuw.

2019, nr. 5083

De tweede zegel is eveneens in verband met Oviedo: hij toont een standbeeld van Alfonso II el Casto, koning van Asturië van 791 tot 842. Dit standbeeld bevindt zich in de Águila-straat van Oviedo.

Het is tijdens de heerschappij van koning Alfonso II over Asturië dat tussen 810 en 830 “op miraculeuze wijze” het graf van de heilige apostel Jacobus ontdekt werd in Galicië. De koning begreep al het voordeel dat hij hieruit kon halen, en benoemde de heilige Jacobus tot patroon van zijn rijk. Dit vormt de basis van de verering van de heilige in Santiago de Compostela, en het was ook het beginpunt van de belangrijkste pelgrimstocht in Europa.

De derde zegel toont de kathedraal van Lugo. De kerk werd gesticht in 1129, met als eerste architect meester Raimundo de Monforte, maar pas voltooid in de 18de eeuw. Men vindt er dus zowel elementen van de initiële romaanse stijl, als latere toevoegsels in gotiek, renaissance, barok en neo-klassiek. Spijs deze disparate bouwstijlen is deze kerk toch een harmonisch ensemble geworden.

Het oudste deel is het 12de eeuwse romaanse noordportaal, waarvan het tympaan versierd is met een indrukwekkende, majestueuze Christusfiguur. Eronder ziet men een voorstelling van het laatste avondmaal.

De Capilla Mayor, omgeven door een kapellenkrans, dateert van de 14de eeuw, maar werd herbouwd in 1762. In dit hoogkoor bevindt zich een groot altaar met weelderig tabernakel.

In het rechter dwarsschip bevindt zich een groot retabel, van de Nederlander Cornelis de Holanda, in plateresco-stijl uit 1534.

De mooiste barokelementen zijn de kloosterhof en de kapel die het koor verlengt. Deze kapel uit de 18de eeuw is een werk van Fernando de Casas Novoa, die ook de auteur is van de gevel van het Obradoiro van Santiago de Compostela. In deze kapel wordt de “Virgen de los Ojos Grandes”, d.w.z. de Maagd met de grote ogen, vereerd. Dit 12de eeuwse Mariabeeld met kind stelt de beschermvrouw van Lugo voor.

2019, nr. 5080

De voorgevel, het jongste deel van de kathedraal, stamt uit de tweede helft van de 18de eeuw, en is gebouwd in classicistische stijl.

De vierde zegel toont de cruceiro van Melide, dat gelegen is halfweg tussen Lugo en Santiago de Compostela. Het gekendste element van het dorp is zijn *cruceiro* (Galiciaans voor kruisbeeld), die beschouwd wordt als de oudste van Galicië. Hij is te zien in volle centrum, in de Avenida de Lugo, naast de kapel van San Roque.

2019, nr. 5082

Deze *cruceiro* is een kruisbeeld, met een dubbelzijdig beeldhouwwerk. Aan de ene kant zien we het beeld van een zittende, baardloze Christus in volle majesteit, die de wonden van zijn kruisiging toont. Zijn hiëratische houding is typisch voor de romaanse stijl. De andere kant toont Christus aan het kruis, met zijn moeder Maria, de heilige Johannes en een derde figuur, mogelijks Maria Magdalena. Dit beeldhouwwerk vertoont meer dynamiek, en verraadt een gotische oorsprong.

Men kent de afkomst van deze *cruceiro* niet. Soms wordt hij geassocieerd met de oude en verdwenen parochiekerk van San Pedro de Melide. Anderen linken hem aan het klooster van de Heilige Geest, omdat de stijl ervan sterke overeenkomsten vertoont met resten van het klooster die te zien zijn in de musea van Melide en van Pontevedra.

Men veronderstelt dat de *cruceiro* dateert uit de 14de eeuw. Het voetstuk en de steunpilaar waarop de *cruceiro* staat zijn echter van recente makelij, en passen niet zeer goed bij het venerable bovenstuk.

Het boekje van 2020, over de Camino de Liébana

samen met het kasteel, nog omringd door versterkte wallen, met de “puerta de los peregrinos”, de poort die de pelgrims moesten doorgaan om hun weg verder te zetten naar Santiago de Compostela. De kerk is een van de mooiste voorbeelden van gotische architectuur in Cantabrië. De bouw ervan begon in de 13de eeuw, maar de uitbreidingen en veranderingen liepen tot in de 16de eeuw. Binnen gaat de meeste aandacht naar de rouwkapel van de familie Corro, met het prachtig beeldhouwd graf van de inquisiteur Antonio del Corro, die overleed in 1556.

De tweede zegel toont de kerk van Santo Toribio de Liébana. De Liébana is een streek gelegen in het meest woeste en hoogste deel van de Cordillera Cantábrica, in het uiterste westen van de provincie Santander. Vanuit de Liébana is er een prachtig zicht op de Picos de Europa.

2020, nr. 5141

Toribio, bisschop van Astorga, een naamgenoot van de lokale heilige, bezorgde het klooster in de achtste eeuw een kostbare relikwie, die eerder uit Jeruzalem werd meegebracht: een stuk van het Heilig Kruis, dat wordt bewaard in een kostbare zilveren crucifix.

De huidige kerk dateert van het midden van de 13de eeuw. Zij werd gebouwd in gotische stijl, met duidelijke cisterciënzerkenmerken. Veel oude romaanse resten werden nochtans bewaard en geïncorporeerd in het nieuwe gebouw. Zo ziet men nu nog de twee zeer oude romaanse portalen.

In de 17de eeuw werd het geheel grondig gewijzigd en uitgebreid, met o.a. de toevoeging van een kapel in zeer mooie plateresco-stijl.

Na een periode van verval in de 19de en 20ste eeuw, begonnen de restauratiewerken in 1957, en nu heeft het ensemble zijn oude glorie, met zijn prachtig uitzicht, teruggevonden.

Het boekje met vier zegels uitgegeven in 2021 toont beelden van de **weg van Baskenland en La Rioja** (Camino Interior del País Vasco y La Rioja). Deze weg begint in Irún, aan de Frans-Spaanse grens, loopt naar het zuidwesten tot in Vitoria-Gasteiz, dan zuidwaarts tot Santo Domingo de la Calzada, in La Rioja, dan westwaarts langs La Puebla de Arganzón, gelegen in een oostelijke enclave van de provincie Burgos in de provincie Álava, en verder tot Burgos.

Het boekje van 2021, over de Camino Interior del País Vasco y La Rioja

2021, nr. 5227

De zegel van Irún, in de provincie Guipúzcoa, toont de kerk van Santa María del Juncal. Irún is een Baskische stad, gelegen op de Spaans-Franse grens, rechtover Hendaye in Frankrijk. De rivier Bidasoa vormt de grens tussen de twee landen. In het midden van de Bidasoa bevindt zich een eiland, het Fazanteneiland, dat een grote rol speelde in de relaties tussen Frankrijk en Spanje. Er werden hier gijzelaars uitgewisseld, troonopvolgers van huwbare leeftijd afgeleverd, en belangrijke verdragen ondertekend. Het belangrijkste verdrag is zonder twijfel het verdrag van de

Pyreneeën, op dit eiland ondertekend op 7 november 1659, na maandenlange onderhandelingen tussen kardinaal Mazarin voor Frankrijk en Luis de Haro voor Spanje. Dit verdrag maakte een einde aan 40 jaar oorlog.

De zegel van Vitoria-Gasteiz, hoofdstad van de provincie Álava, toont een beeld van de Santa María-kathedraal, ook genaamd de Catedral Vieja. De bouw ervan begon in de 13de eeuw, en liep verder tot in de 17de eeuw. De gotische kerk, die zich bevindt op het hoogste en meest noordelijke punt van het oude, middeleeuwse stadsgedeelte, was zo bouwvallig geworden dat zij gesloten werd voor het publiek in 1994. Maar een ambitieus restauratie-plan, opgesteld door de meest prestigieuze architecten en archeologen, en gesteund door publieke en private kapitalen, verenigd in de “Fundación Catedral Santa María” realiseerde in een zeer korte tijdspanne een echte verrijzenis van de kathedraal. Het verdiende de vermelding van “het beste project voor de restauratie van een historisch gebouw in Europa”.

2021, nr. 5228

De zegel van Santo Domingo de la Calzada, in La Rioja, toont de gotische kathedraal. Opvallend is de hoogst merkwaardige aanwezigheid in de kathedraal van een fraai versierd gotisch kippenhok, met een haan en een kip gewijd aan de heilige Domingo. Aan de basis hiervan is een legende verbonden. Een jeugdige pelgrim was ter dood veroordeeld, nadat hij ten onrechte beschuldigd was geweest van de diefstal van een zilveren kelk. De ouders van de jongen gingen zijn onschuld pleiten bij de rechter, die juist genoot van een gebraden haantje en dito hennetje. De rechter verklaarde dat hij enkel in de onschuld van de

jongen zou geloven, indien het haantje en de kip in zijn braadpan zouden opstaan en beginnen kraaien. Wat uiteraard prompt gebeurde...

2021, nr. 5225

De vierde zegel toont de kerk Nuestra Señora de la Asunción, in het dorp La Puebla de Arganzón. Dit dorp telt amper ongeveer 500 inwoners, verspreid over iets minder dan 19 km², en maakt deel uit van de provincie Burgos, alhoewel het gelegen is in een gebied dat volledig omringd is door de Baskische provincie Álava. Deze enclave van Burgos in de provincie Álava heeft de naam *El enclave de Treviño*. Het dorp ligt nochtans slechts op minder dan 20 km van Vitoria-Gasteiz, de hoofdstad van Álava.

2021, nr. 5226

De Portugese routes

Ten behoeve van de Portugese pelgrims waren er ook in Portugal uitgestippelde routes om in Santiago de Compostela te geraken.

De Portugese reisroutes

De meest gebruikte route is de “*Caminho Português*”. Deze route vertrekt vanuit Lissabon, en gaat over Santarém en Tomar tot in Coimbra.

*Portugal, 2015, nr. 4018
De Caminho Português van Lissabon tot Coimbra*

In Coimbra splitst de route zich in twee takken:

- De westelijke tak, die min of meer de kust volgt, gaat langs Porto en Póvoa de Varzim, waar het klooster van San Pedro de Rates te zien is.

*Portugal, 2015, nr. 4019
De westelijke tak van de Caminho Português*

- De oostelijke tak, langs het binnenland, met als voornaamste haltes Viseu en Chaves.

*Portugal, 2015, nr. 4020
De oostelijke tak van de Caminho Português*

*Portugal, 2015, nr. 4017
Het eindpunt van de Caminho Português: Santiago de Compostela*

*Portugal, 2015, nr. F4021
Het eindpunt van de Caminho Português: Santiago de Compostela*

En zo komen wij aan het einde van een lange reis. Hoe men het ook beschouwt en hoe men het ook noemen mag - godsdienst, bijgeloof, politiek, folklore, commerce, of zelfs puur bedrog, men kan niet loochenen dat deze bedevaart een van de hoogtepunten van de middeleeuwen geweest is, op religieus vlak, op cultureel vlak, op sociaal en economisch vlak, en op architectonisch vlak, en in die zin kan men niet loochenen dat het behoort tot het beste en het meest verheven van onze westerse beschaving en van ons historisch patrimonium.

1989, nr. 2653

Bibliografie:

- *Santiago de Compostela, 1000 Ans de Pèlerinage Européen*, uitgegeven bij Europalia 85 España.
- Mireille Madou, *De weg naar Santiago de Compostela*, , uitgegeven in de reeks “Kunst en Cultuur” door het Davidsfonds Leuven.
- Guy Coutant, *De filatelie als gids voor Spanje*, 2005.
- En uiteraard de oneindige mogelijkheden van internet, in de eerste plaats Wikipedia.

